

**UNIVERSITA PARDUBICE**  
**FAKULTA EKONOMICKO – SPRÁVNÍ**

**BAKALÁŘSKÁ PRÁCE**

**2008**

**Olga Bortová**

Univerzita Pardubice

Fakulta ekonomicko – správní

Světová rozvojová politika a její vliv na ekonomiku zemí periferie

Olga Bortová

Bakalářská práce

2008

Univerzita Pardubice  
Fakulta ekonomicko-správní  
Ústav veřejné správy a práva  
Akademický rok: 2007/2008

## ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Olga BORTOVÁ**  
Studijní program: **B6208 Ekonomika a management**  
Studijní obor: **Management podniku**

Název tématu: **Světová rozvojová politika a její vliv na ekonomiku zemí periferie.**

### Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Úvod

1. Teoretický exkurz do dané problematiky
    - definování základních pojmů
    - nerovnoměrný rozvoj světa - jeho příčiny
    - ekonomika světového hospodářství
  2. Světové organizace poskytující zahraniční pomoc
  3. Podmínky pro získání zahraniční pomoci a její formy
  4. Česká republika jako poskytovatel zahraniční pomoci
  5. Efektivnost využití zahraniční pomoci a vazba na ekonomiku rozvojových zemí
- Závěr

Rozsah grafických prací: -  
Rozsah pracovní zprávy: cca 30 stran  
Forma zpracování bakalářské práce: tištěná/elektronická

Seznam odborné literatury:

**Petr Jehlička, Jiří Tomeš, Petr Daněk: Stát, prostor, politika. (2000)**

**Jana Marková: Mezinárodní měnové instituce. (1995)**

**Vladimír Jeníček: Globalizace (2000)**

**www.mfcr.cz**

**www.osn.cz**

**www.rozvojovka.cz**

**www.ceskoprotichudobe.cz**

Vedoucí bakalářské práce: **RNDr. Šárka Brychtová, Ph.D.**  
Ústav veřejné správy a práva

Datum zadání bakalářské práce: **22. října 2007**

Termín odevzdání bakalářské práce: **19. května 2008**

  
prof. Ing. Jan Čapek, CSc.

děkan

L.S.

  
prof. PhDr. Karel Lacina, DrSc.

vedoucí ústavu

V Pardubicích dne 15. listopadu 2007

## **SOUHRN**

Ve své bakalářské práci se zabývám nerovnoměrným rozdělením světového bohatství, příčinami této nerovnováhy a formami rozvojové pomoci určené nejvíce postiženým zemím, zemím periferie. Teoretická část je věnována historickým mezníkům, které podstatně ovlivnily rozdělení světa na bohatý sever a chudý jih. V práci jsou charakterizovány negativní a trvale se prohlubující jevy, které s rozsahem bohatství souvisí a jsou příznakem chudých rozvojových zemí. Zmiňuji nejdůležitější mezinárodní organizace, jejichž prostřednictvím je organizována světová rozvojová pomoc zemím periferie. Praktická část je orientována na mezinárodní migraci obyvatel rozvojového světa do České republiky a konkretizuje realnost nalezení nového domova pro tyto osoby.

## **KLÍČOVÁ SLOVA**

Globalizace, migrace, chudoba, nadnárodní společnost, pobytové středisko, azyl, uprchlík.

## **TITLE**

World Development Policy and Its Influence upon the Economy of Peripheral Countries

## **ABSTRACT**

My Bachelor's Degree Work deals with the uneven distribution of the world wealth, with the causes of this imbalance and with various forms of development aid intended for the most affected (peripheral) countries. The theoretical part of the Work focuses on the historical landmarks that considerably influence the division of the world into the Rich North and the Poor South. The Work characterizes and defines the negative and constantly deepening phenomena related to the extent of the wealth and including those that characterize poor developing countries. I also mention important international organizations through which the international development aid to the peripheral countries is organized. The Practical part of the Work is oriented towards international migration of people from the developing world to the Czech Republic and is more specific about the chance of finding their new home.

## **KEYWORDS**

Globalization, migration, poverty, supranational society, detain centre, temporary stay centre, asylum, refugee.

# OBSAH

<b>SEZNAM ZKRATEK</b> .....	<b>7</b>
<b>ÚVOD</b> .....	<b>9</b>
<b>1 TEORETICKÝ EXKURZ DO DANÉ PROBLEMATIKY</b> .....	<b>11</b>
1.1 DEFINOVÁNÍ ZÁKLADNÍCH POJMŮ.....	11
1.1.1 Globalizace a její socioekonomické dopady .....	13
1.1.2 Chudoba .....	17
1.1.2.1 Extrémní (absolutní) chudoba .....	18
1.1.2.2 Mírná chudoba .....	19
1.1.2.3 Relativní chudoba .....	19
1.1.3 Migrace.....	20
1.1.3.1 Mezinárodní migrace.....	21
1.1.3.2 Důsledky mezinárodní migrace .....	21
1.1.3.3 Mezinárodní migrace v současné světové ekonomice.....	22
1.1.4 Nadnárodní společnosti .....	24
1.1.5 Země periferie .....	28
1.2 NEROVNOMĚRNÝ ROZVOJ SVĚTA A JEHO PŘÍČINY .....	28
1.2.1 Afrika po dekolonizaci .....	29
1.2.2 Jižní a jihovýchodní Asie .....	32
1.2.3 Spojené státy americké.....	33
1.2.4 Evropa a evropská integrace.....	33
1.3 EKONOMIKA SVĚTOVÉHO HOSPODÁŘSTVÍ.....	34
<b>2 SVĚTOVÉ ORGANIZACE POSKYTUJÍCÍ ZAHRANIČNÍ POMOC</b> .....	<b>35</b>
2.1 ORGANIZACE SPOJENÝCH NÁRODŮ .....	35
2.2 ORGANIZACE PRO HOSPODÁŘSKOU SPOLUPRÁCI A ROZVOJ.....	40
2.3 EVROPSKÁ UNIE.....	40
<b>3 PODMÍNKY PRO ZÍSKÁNÍ ZAHRANIČNÍ POMOCI</b> .....	<b>42</b>
3.1 PŘÍJEMCI ROZVOJOVÉ POMOCI.....	42
3.2 FORMY ZAHRANIČNÍ POMOCI.....	42
<b>4 ČESKÁ REPUBLIKA JAKO POSKYTOVATEL ZAHRANIČNÍ POMOCI</b> .....	<b>45</b>
4.1 ČESKÁ REPUBLIKA JAKO CÍLOVÁ ZEMĚ MIGRANTŮ.....	46
4.2 POBYTOVÉ STŘEDISKO V KOSTELCI NAD ORLICÍ .....	49
<b>5 EFEKTIVNOST VYUŽITÍ ZAHRANIČNÍ POMOCI A VAZBA NA EKONOMIKU ROZVOJOVÝCH ZEMÍ</b> .....	<b>51</b>

5.1	HODNOCENÍ SVĚTOVÉ ROZVOJOVÉ POMOCI .....	51
5.2	HODNOCENÍ ROZVOJOVÉ POMOCI ČR.....	52
<b>ZÁVĚR.....</b>		<b>55</b>
<b>SEZNAM PŘÍLOH.....</b>		<b>57</b>
<b>SEZNAM LITERATURY .....</b>		<b>57</b>
 <b>SEZNAM OBRÁZKŮ</b>		
	OBRÁZEK 1 - POKLES INDEXU PRŮMYSLOVÉ VÝROBY V LETECH 1929 - 1934 .....	12
	OBRÁZEK 2 - INTEGRACE SPOLEČNOSTI.....	14
	OBRÁZEK 3 - MEZINÁRODNÍ DĚLBA PRÁCE .....	15
	OBRÁZEK 4 - LORENZOVA KŘIVKA .....	19
	OBRÁZEK 5 - SVĚTOVÁ MIGRACE .....	23
	OBRÁZEK 6 - NÁRŮST MIGRACE .....	23
	OBRÁZEK 7 - CÍLOVÉ ZEMĚ MIGRANTŮ .....	24
	OBRÁZEK 8 - NEROVNOUČERNÝ ROZVOJ SVĚTA .....	30
	OBRÁZEK 9 - PODÍL ROZVOJOVÉ POMOCI ČR .....	45
 <b>SEZNAM TABULEK</b>		
	TABULKA 1 - POZITIVA A NEGATIVA PŘÍMÝCH ZAHRANIČNÍCH INVESTIC PRO HOSTITELSKÉ ZEMĚ .....	25
	TABULKA 2 - ZÁKLADNÍ DEMOGRAFICKÉ CHARAKTERISTIKY REGIONŮ AFRIKY .....	31



## SEZNAM ZKRATEK

AIDS	Acquired Immune Deficiency Syndrome (Syndrom získané poruchy imunity);
ČR	Česká republika;
ČSFR	Česká a slovenská federativní republika;
ES	Evropské společenství
EU	European Union (Evropská unie);
EU25	European Union (Evropská unie o 25 členských zemí – od roku 2004);
FAO	Food and Agriculture Organization (Organizace OSN pro výživu a zemědělství);
FDI	Foreign Direct Investment (Přímé zahraniční investice);
HDP	Hrubý domácí produkt;
HIV	Human immunodeficiency virus (Virus, který může vést k AIDS);
IBRD	International Bank for Reconstruction and Development (Mezinárodní banka pro obnovu a rozvoj);
IDA	International Development Association (Mezinárodní asociace pro rozvoj);
IFC	International Finance Corporation (Mezinárodní finanční korporace);
ILO	International Labour Organization (Mezinárodní organizace práce);
IMF	International Monetary Fund (Mezinárodní měnový fond);
ITC	International Trade Centre (Mezinárodní obchodní centrum);
MIGA	Multilateral Investment Guarantee Agency (Multilaterální agentura pro garanci investic);
MNCs	Multinational Corporations (Nadnárodní společnosti);
ODA	Official Development Assistance (Oficiální rozvojová pomoc);

OECD	Organization for Economic Co-operation and Development (Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj);
OEEC	Organization for European Economic Countries (Organizace pro evropskou hospodářskou spolupráci);
OHCHR	Office of the High Commissioner for Human Rights (Úřad vysokého komisaře OSN pro lidská práva);
OPEC	Organization of Petroleum Exporting Countries (Organizace zemí vyvážejících ropu);
OSN	United Nations Organization (Organizace spojených národů);
SPL	Subjective Poverty Line (Hranice subjektivní chudoby);
TNCs	Transnational Corporations (Nadnárodní společnosti);
UNCTAD	United Nations Conference on Trade Development (Konference OSN pro obchod a rozvoj);
UNDP	United Nations Development Program (Program rozvoje OSN);
UNEP	United Nations Environmental Program (Program OSN pro životní prostředí);
UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (Organizace OSN pro výchovu, vědu a kulturu);
UNFPA	United Nations Population Fund (Populační fond OSN);
UNICEF	United Nations International Children's Emergency Fund (Dětský fond OSN);
USA	United States of America (Spojené státy Americké);
WFP	World Food Programme (Světový potravinový program);
WHO	World Health Organization (Světová zdravotnická organizace);
WTO	World Trade Organisation (Světová obchodní organizace);

# ÚVOD

Sociální nerovnost v dnešním světě je obrovská. Prohlubuje se mnohem výraznějším působením rostoucí globalizace, ale také vlivem klimatických změn. Globalizace se dotýká všech činností lidského života. Hnacím motorem globalizace však zůstává finanční sféra.

Pro globalizaci je charakteristický rostoucí pohyb mezinárodního kapitálu a růst zahraničního obchodu. Důsledkem alokace mezinárodního kapitálu vznikají nadnárodní společnosti, které na jedné straně přispívají k rozšiřování služeb a k vyšší schopnosti uspokojování potřeb zákazníků na celém světě, na straně druhé jsou však velkou hrozbou. Konkurence, která je charakteristická v tržním prostředí je omezena na pár stovek těchto společností, které disponují obrovskou ekonomickou silou. Drobní podnikatelé a živnostníci nemohou těmto kolosům konkurovat a často jsou nuceni z těchto důvodů podnikatelskou činnost, když ne ukončit, tak výrazně omezit.

Celosvětový společenský produkt stále roste a tím se i naše Země stává bohatší. Sílí ale také politická a sociální moc těchto nadnárodních společností. Výhody, které ale bohatství Země přináší, může využívat pouze malá část světové populace. Snad právě proto se stále zvyšují počty lidí naší planety, kteří hladovějí a žijí na hranici extrémní chudoby. Největší koncentrace takto postižených obyvatel žije v Subsaharské Africe a v zemích jižní a jihovýchodní Asie.

Příčin, které chudobu způsobují je ale celá řada. Geografická poloha, nestabilní politická situace, nedostatečná vzdělanost či úplná negramotnost obyvatel a extrémní zalidnění těchto území. Subsaharská Afrika je nešťastný a stále zapomínaný kontinent. Přesto, že je to nejpravděpodobnější kolébka vzniku člověka, zůstala po dlouhá staletí nejzaostalejším územím. V posledních 50 letech prošla tato část kontinentu vlivem dekolonizace ekonomickými, sociálními a politickými změnami. Nezávislost většiny afrických států je spojena s „Rokem Afriky“ v roce 1960. Ten se také stal mezníkem novodobých dějin Afriky. Pro mladé, nově vzniklé státy je však charakteristický autoritářský a diktátorský režim, což má za následek bídnou životní úroveň tamních obyvatel.

Obyvatelstvo jižní a jihovýchodní Asie je národnostně, nábožensky a kulturně velice rozdílné. Náboženské nepokoje, válečné konflikty mezi jednotlivými státy, časté přírodní katastrofy, zapříčiněné geografickou polohou území, to vše má za následek stagnaci a pokles

životní úrovně. Také populační exploze těchto států způsobuje problémy s obživou obyvatelstva. Mnoho obyvatel, kteří žijí v těchto zapomenutých zemích se snaží nalézt důstojnější život za hranicemi svých rodných států. Opouštějí proto své domovy a hledají lepší život tam, kde jsou dodržována lidská práva, kde nebudou pronásledováni pro svoji etnickou příslušnost, a kde nebudou sužováni brutálními válkami.

Tento negativní sociální vývoj zemí periferie, kde žijí miliony chudých, se snaží svými politickými kroky a opatřeními zastavit celá řada ekonomicky vyspělých států, mezinárodních organizací a společností, humanitárních a nevládních organizací a mnoho dalších jednotlivců, kterým není osud chudobou, válkami a nemocemi zdecimovaných lidí žijících s nimi na této Zemi lhostejný. Sílící význam světové rozvojové politiky je dnes mnohem více aktuální než kdykoliv v minulosti.

Vzhledem k charakteru práce bylo použito metodiky analýzy literatury, časopisů a webových stránek vládních a světových organizací.

Cíli této práce je především:

- Teoretické zhodnocení problému globalizace a všech souvisejících aspektů z celosvětového měřítká
- Pohled do některých zemí kontinentů světa
- Exkurz do aktivit rozvojové pomoci České republiky
- Česká republika – cílová země migrantů
- Hlavním cílem mé práce je analyzovat odlišný hospodářský vývoj zemí světa, co je možnou příčinou tohoto stavu a následné formy pomoci směřující ke zmírnění či odstranění globální nerovnosti rozvoje zemí světa.

# 1 Teoretický exkurz do dané problematiky

## 1.1 Definování základních pojmů

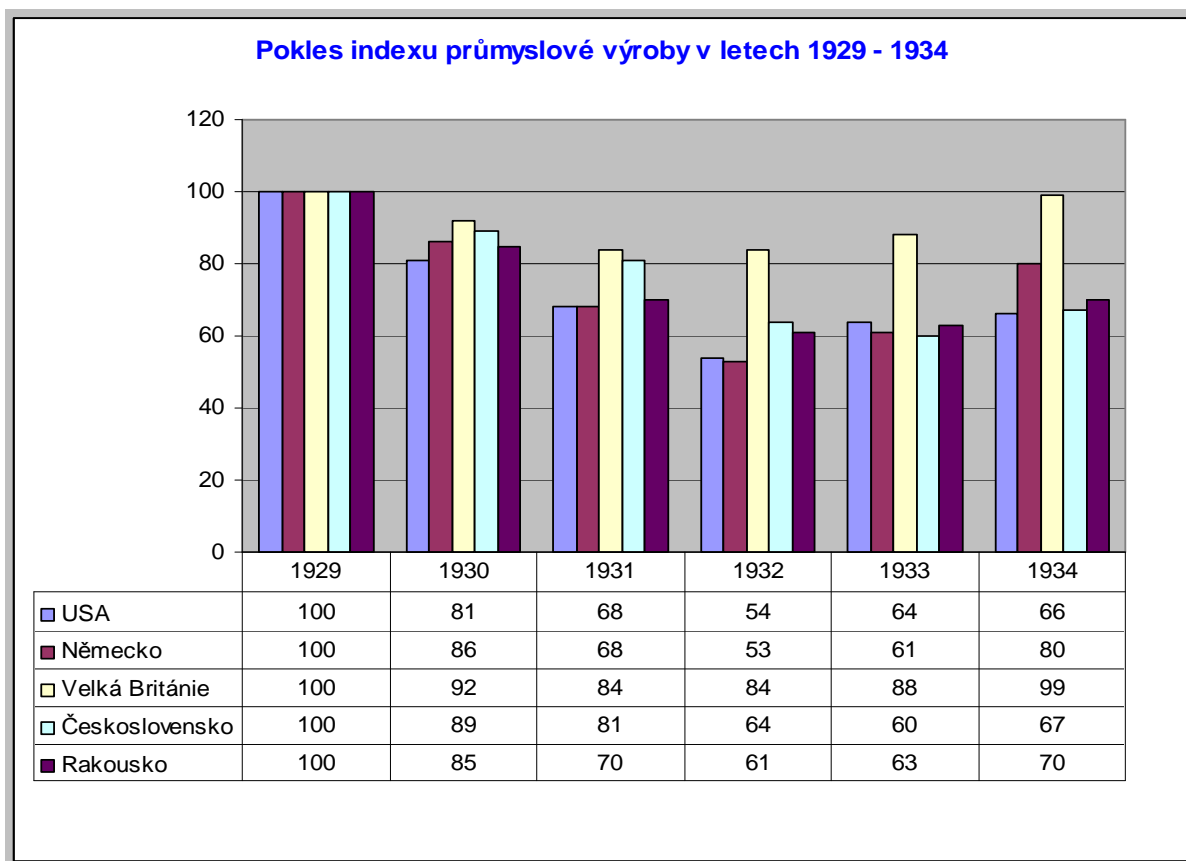
Vývoj světové ekonomiky probíhal v několika etapách, které se od sebe odlišovaly specifickými znaky a důležitými historickými mezníky. Hnací silou evropského imperialismu byla poptávka po orientálních přepychu a nová fáze průmyslové revoluce, která vyvolala potřebu surovin nezbytných pro nasycení rozpínajícího se průmyslu. Čelné postavení získaly Francie a Británie, které si rozdělily převážnou část území Afriky a Asie. Při honbě za novými zdroji Evropa ke svým zámořským koloniím připojila téměř jednu pětinu celosvětové pevniny. Imperialismus se ale neomezoval jen na Evropu. Do boje o získání kolonií se zapojily také Spojené státy a Japonsko. Ekonomický růst se koncentroval do metropolí, kde s rozvojem těžkého průmyslu vzniká klasická ekonomická struktura s převažujícími tržními principy.

Od roku 1900 až do konce 1. světové války pokračuje ekonomický růst, který je podmíněn dostatkem surovinových zdrojů. Suroviny jsou převážně získávány z kolonií a ekonomický růst koloniálních velmocí sílí. Ostatní státy, nemající taková koloniální panství, začínají také usilovat o místo „na slunci“ a vyhrocené vztahy vrcholí propuknutím 1. světové války. Svým trváním přerostla v dlouhou „totální válku“, která si vyžádala miliony obětí, zanechala po sobě hospodářský rozklad, politické násilí a vzrůstající nacionalismus. Druhá etapa světové ekonomiky je završena národnostním a sociálním napětím, které odstartovalo zrod nových států, založených na národnostních principech, zhroutila se ruská monarchie, kterou nahradila bolševická revoluce, byla zavedena nová, centrálně plánovaná ekonomická politika a vyhlášen nový stát, Svaz sovětských socialistických republik.

Expanze Britské a Francouzské říše po 1. světové válce vrcholí, rozpadá se Ruská říše, Rakousko – Uhersko a Osmanská říše. Státy s tržním systémem ekonomiky prosperují až do doby, kdy jejich stabilitu naruší krach na newyorské burze. 24. říjen 1929, den nazýván jako Černý čtvrtek, ukončil konjunkturu 20. let 20. století. Tento krach odstartoval obrovskou hospodářskou krizi. Její následky zasáhly celý svět. V mnoha průmyslových zemích klesala průmyslová výroba, doprovázená chronickou nezaměstnaností, světový obchod se propadl o 35%.<sup>1</sup>

---

<sup>1</sup> PARKER, G, LOVETT, R.A. *The Times Atlas of World History*. 1st edition. London : Times Books, 1997. 176 s. ISBN 80-7176-928-2.



**Obrázek 1 Pokles indexu průmyslové výroby v letech 1929 - 1934<sup>2</sup>**

*Zdroj: Vlastní zpracování dle údajů The Times History of the World*

Tato krize trvala velmi dlouho a ekonomiky s tržním hospodářstvím se zotavovaly velmi pomalu. Vyvrcholením ekonomických, ale také politických rozporů bylo vypuknutí 2. světové války. Sovětský svaz nadále budoval centrálně plánovanou ekonomiku a ze zaostalé země, orientované převážně na zemědělství pomalu vznikal relativně průmyslově vyspělý stát. V konečném důsledku proto nebyl ani zasažen hospodářskou krizí, což bylo také příčinou projevovaných zahraničních sympatií k sovětskému systému centrálně plánované ekonomiky.

V poválečném období se vývoj tržních ekonomik vyznačuje vzrůstajícím trendem. Vznikají tři silná ekonomická centra (USA, západní Evropa a Japonsko). Poválečná Evropa se rozdělila do dvou politických bloků. Východní země byly pod komunistickou vládou, kde je zavedena centrálně plánovaná ekonomika, západní demokracie za podpory americké pomoci prožívají dynamický hospodářský růst. Začátkem 70. let 20. století Organizace zemí vyvážející ropu (OPEC)<sup>\*</sup> zvýšila cenu ropy téměř o 250 %. Dochází k ekonomické poklesu

<sup>2</sup> PARKER, P., CUSSANS, T., PARKER, M. *The Times History of the World*. Geoffrey Parker; Jan Zelenka; Kapsová Lenka. 4th edition. Praha : Reader's Digest Výběr, 2002. 376 s. ISBN 80-86196-48-8

vlivem propojení několika krizí (ropná, potravinová, surovinová a měnová). Poválečná etapa vrcholí krizí koloniální soustavy.

Národně osvobozenecý boj v jihovýchodní Asii se přenesl v 50. letech i do Afriky. Do světové ekonomiky vstupuje nový subjekt – rozvojové země. Poválečný ekonomický vývoj těchto zemí byl poměrně úspěšný. Rozvojové země se staly předmětem zájmu nejen zemí socialistické soustavy s centrálně řízenou ekonomikou, nezapomínaly na ně ani státy orientované na tržní hospodářství. V době surovinové krize se krátkodobě zlepšila také jejich finanční situace, avšak politická a ekonomická stabilita těchto zemí zůstala velice slabá.

Světová ekonomika současnosti spadá do období 90. let minulého století. Rozpadla se centrálně plánovaná soustava, téměř všechny země s výjimkou Kuby, Severní Koreje a částečně Číny přecházejí na tržní ekonomický systém. Prohlubují se propastně rozdíly mezi bohatými a chudými zeměmi, které stále prožívají populační explozi, započatou v šedesátých letech 20. století. Nárůst obyvatel není doprovázen adekvátním zvyšováním národního důchodu, rozmáhá se náboženský antagonismus, bují terorismus a stále větší efekt globalizace zostřuje vztahy mezi rozvinutými a rozvojovými zeměmi.

Role rozvojové politiky je tedy v dnešním, globalizovaném světě více než aktuální. Proces je zaměřen na trvalý hospodářský a sociální rozvoj zemí periferie. Cílem strategie rozvojové politiky je postupná integrace rozvojových zemí do světové ekonomiky, upevňování principů demokracie, budování právního státu, boj proti chudobě, dodržování lidských práv. Oproti humanitární pomoci se rozvojová politika zaměřuje na dlouhodobý efekt.

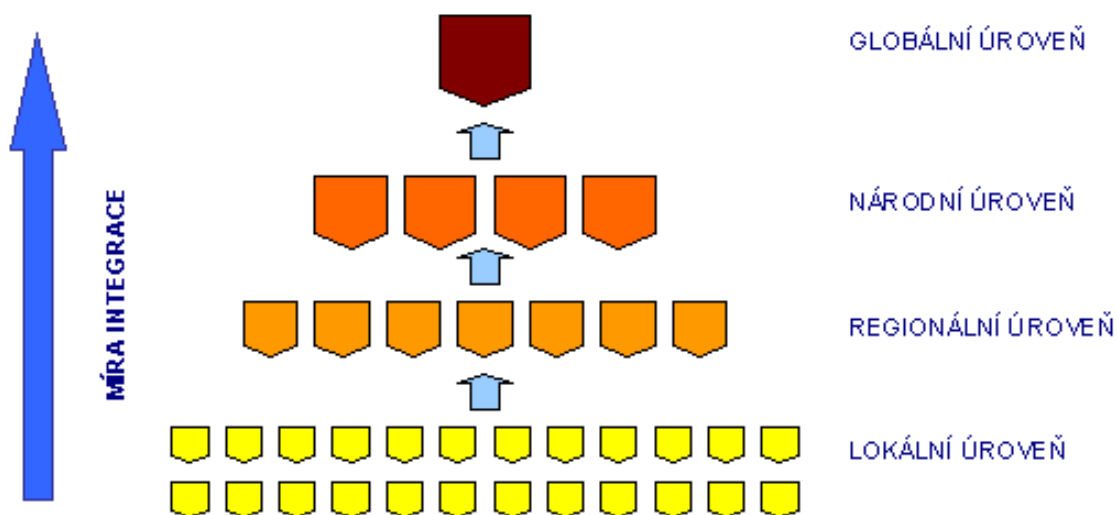
### **1.1.1 Globalizace a její socioekonomické dopady**

Globalizace je nejvíce diskutované téma současnosti. Setkáváme se s ní takřka na každém kroku. Stručně lze globalizaci formulovat jako propojenost současného světa do všech oblastí života. Globální propojenost s sebou přináší nejen hospodářský rozvoj, pokrok a prosperitu, má i negativní stránky jako je devastace životního prostředí, propastně prohlubování chudoby již tak nejchudších států světa, přispívá k odstranění a postupnému zapomenutí kulturních tradic samotných národů.

---

<sup>o</sup> Organizace vyvážející ropu (Organization of the Petroleum Exporting Countries)-mezivládní organizace sdružující 12 zemí exportujících ropu. OPEC kontroluje 75% veškerých světových ropných zásob

Termín „globalizace“ dosud nemá žádné přesné označení a vymezení. V průběhu času získává stále více významů v souvislosti s ekonomikou, politikou, kulturou a v neposlední řadě také s životním prostředím a zhoršujícím se klimatem. Globalizace je proces integrace společnosti.



**Obrázek 2 - Integrace společnosti**

Zdroj: [Gis.zcu.cz/.../html/im\\_global/delba.png](http://gis.zcu.cz/.../html/im_global/delba.png) [online]

Dostupný z WWW: <[gis.zcu.cz/.../html/im\\_global/delba.png](http://gis.zcu.cz/.../html/im_global/delba.png)>

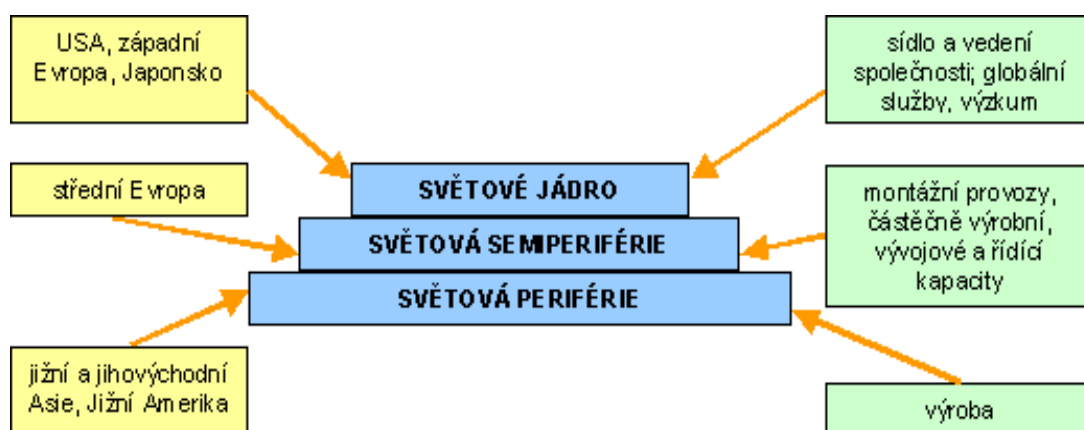
Prvotním impulsem pro zahájení globalizace se staly ekonomické aktivity. V rámci obnovy poválečné Evropy začaly některé americké firmy<sup>3</sup> přesouvat řízení, organizaci výroby a služeb na mezinárodní úroveň přesunem některých svých výrobních kapacit do západoevropských zemí. Po vzoru amerických firem začaly později používat i tuto techniku západoevropské a japonské firmy. Hlavním iniciátorem ekonomické a potažmo obecné globalizace se staly velké korporace. Tyto společnosti působí jako motory současného pohybu ke globalitě. Růst nadnárodních korporací, disponujících obrovskou ekonomickou silou a koncentrací kontroly nad světovými ekonomickými zdroji, určuje směr a vývoj současného světa, na který nás minulé zkušenosti nepřipravily. Vstup nadnárodních společností do národních ekonomik v sobě nese jak pozitiva tak i svá negativa. V rámci globalizace hrají podstatnou roli společnosti, které poskytují výrobní služby. Tyto služby zahrnují finančnictví, právo, poradenství, obchod s nemovitostmi, média a reklamu.

<sup>3</sup> Např. firma Ford, General Motors



Centrum globálních firem je soustředěno v New Yorku, Tokiu a Londýně. Právě v těchto městech je největší koncentrace finančních služeb, které se významným způsobem podílejí na novém celosvětovém finančním systému. Základem systému je nepřetržitě obchodování s akciemi, měnami a dalšími produkty kapitálového trhu. Jedná se o tvorbu virtuální, tzv. kasinové ekonomiky<sup>4</sup>. Jde o obrovský přesun kapitálu od produktivních investic v reálné ekonomice na spekulativní investice v kasinové ekonomice. Spekulativní investice bývají více likvidní, než investice do reálné ekonomiky<sup>5</sup>. Zvyšující se rychlost těchto spekulativních investic je výsledkem inovací v oblasti informačních technologií. Přesunutí miliardy dolarů kolem světa je možné v průběhu zlomku vteřiny.

Vlivem globalizace vznikla nová mezinárodní dělba práce. Hlavním faktorem byla finanční náročnost mzdových nákladů. Pobočky nadnárodních korporací v zájmu zvýšení svého zisku se postupně stěhují tam, kde náklady na pořízení lidských zdrojů nejsou tak vysoké, jako v jejich mateřské zemi. Vstup nadnárodních společností je provázen zvýšením výkonu ekonomiky a následně růstem hrubého domácího produktu. Investovaný kapitál přináší tvorbu nových pracovních míst, čímž přispívá ke snižování nezaměstnanosti, rostou příjmy domácího obyvatelstva, zvyšuje se jeho kupní síla. Příliv investic do reálné ekonomiky s sebou nese celkovou modernizaci, rozvoj nových technologií a rozkvet infrastruktury. V konečném důsledku jsou obrovským přínosem pro růst životní úrovně obyvatelstva a celkového hospodářství země.



Obrázek 3 - Mezinárodní dělba práce

Zdroj: [Gis.zcu.cz/.../html/im\\_global/delba.png](http://gis.zcu.cz/.../html/im_global/delba.png) [online].  
Dostupný z WWW: <[gis.zcu.cz/.../html/im\\_global/delba.png](http://gis.zcu.cz/.../html/im_global/delba.png)>.

<sup>4</sup> GOLGO, F. *Britské listy* [online]. c2001 [cit. 2008-04-28]. Dostupný z WWW: <<http://www.britskelisty.cz/0106/20010605e.html#04>>. ISSN 1213-1792.

<sup>5</sup> Obchod se zbožím

Negativním atributem vstupu těchto společností na trhy národních ekonomik bývá omezená konkurenceschopnost domácích firem. Pro ty jsou tyto kapitálově silné korporace na národních trzích hrozbou. Z domácích trhů jsou vytlačovány, nejsou schopny čelit nerovnocenné konkurenci a je jenom otázkou času, kdy z těchto trhů odcházejí, případně následuje jejich „nedobrovolný“ zánik. Nedostatek kapitálu domácích firem je pro mnoho zahraničních společností lehká cesta ke své další prosperitě a růstu. Podstatou a cílem každé podnikatelské aktivity a každého podnikání je vytváření zisku. Není tomu jinak ani u těchto zahraničních společností. Jak korporace rostou, zvyšuje se i jejich schopnost lobovat volené politiky. Snižování daní, odstranění různých omezení mezinárodního pohybu zboží a peněz a další ekonomické výhody, to jsou rozhodující a významné motivátory daných korporací. Ekonomická síla přináší moc a někdy také kontrolu nad politickým klimatem dané země. Korporace využívají tohoto postavení k zajištění a udržení absolutní „svobody“ v podnikání a ke své další činnosti, podporující jejich růst a kapitálovou velikost.

Rozvojové a málo rozvinuté ekonomiky<sup>6</sup> jsou pověstní absencí dokonalé legislativy. Neúplná a „děravá“ právní ochrana rozvojových a ekonomicky nevyspělých zemí přispívá k expanzi zisku nadnárodních společností a jejich dalšímu růstu. Výstavba nových zahraničních firem je v souladu s omezováním a minimalizací výrobních nákladů umístěna i do lokalit, které jsou v zájmu zachování přírody nejméně vhodné. Výsledkem je devastace životního prostředí v důsledku nadměrné výroby zahraničních firem. Těm je ale většinou dáno „právo veta“ v rozhodnutí, kam umístí a kde vybudují své výrobní provozy, bez ohledu na přírodní jedinečnost lokality. Ve většině případů je jim lhostejná následná devastace území „hostitelských“ ekonomik. Jejich podnikatelské cíle a globální strategie zaměřené na přliv vysokého zisku jsou nadřazeny nad zájmy ekologickými.

Ekonomicky slabé, rozvíjející se země, které vyhovují „poptávce“ zahraničních společností, bývají v zájmu zvýšení své prosperity nuceni často k nevýhodným a svazujícím kontraktům. Následky tohoto konání jsou lehkomyšlně odkazovány budoucím generacím<sup>7</sup>. Globalizace je budování světa, který stírá nejen hranice států, ale i celých kontinentů. Silné korporace udávají směr. Jejich business strategie jsou zaměřeny na ovládnutí cizích trhů, získávání nových zákazníků, a tím i zvyšování jejich zisku. Znamená to také přísun nových metod výroby, moderních technologií, obohacení trhu novými produkty, které byly do té doby pouze doménou vyspělých ekonomik.

---

<sup>6</sup> Nové země Afriky vzniklé dekolonizací Afriky, postkomunistické země Evropy, země jižní a jihovýchodní Asie sužované válkami vzniklými důsledkem náboženských a etnických rozdílů obyvatelstva.

<sup>7</sup> „Globalizace je hozený bumerang do světa, který se po letech vrací k tomu, kdo ho hodil“. Paul Magnusson, 27.03.2005, pro Business Week : Stat's Rights vs. Free Trade

Globalizace změnila obchod, investice a technologie tak, že se vývoj světového hospodářství mění každým dnem. Z ekonomického hlediska je globalizace vnímána celkem pozitivně. Světový obchod roste rychleji než světové hospodářství, přináší internacionalizaci podnikání, čímž podporuje ekonomický růst, roste konkurence v globálním měřítku. Konkurenceschopnost daných zemí a jejich přínos k rozvoji světové ekonomiky vede k růstu životní úrovně těchto jednotlivých zemí.

Proces globalizace probíhá v konkrétních politických a sociálních podmínkách a proto jej doprovází také celá řada negativ. Prosazují se zájmy silnějších subjektů nad slabšími, zesiluje nerovnoměrný a sociální vývoj, ovlivňuje distribuci bohatství mezi zeměmi a může vyvolat růst globální nerovnováhy. Globalizace výrazně zvyšuje sociální rozdíly, ovlivňuje nezaměstnanost v důsledku likvidace neefektivní výroby nebo odlivu kapitálu do zemí s levnější pracovní silou. Neglobalizuje se pouze hospodářství, globalizace má vliv i na terorismus, kriminalitu, zhoršování a znehodnocování životního prostředí.

Budoucnost globalizace skrývá mnohá rizika. Je nutné vytvořit taková pravidla, která všem zemím zajistí stejné šance. Již nyní se ukazuje, že významné mezinárodní organizace (OSN, Světová banka, Mezinárodní měnový fond, Světová obchodní organizace) mají pouze omezené možnosti při zavádění a kontrole dodržování těchto pravidel.

„Lze předpokládat, že éra globalizace bude poznamenána střetem mezi nadnárodními silami a nacionalismem – k nacionalismu se bude obracet každý, kdo získá pocit, že je obětí globalizace“.<sup>8</sup>

### **1.1.2 Chudoba**

Ovoce globálního hospodářského růstu je rozděleno velmi nerovnoměrně. Stálý rozvoj v Evropě, Severní Americe a vyspělých zemích Asie doprovázejí hospodářský úpadek v Africe, Latinské Americe, některých státech bývalého sovětského bloku a jihovýchodní Asii. Kde chudoba začíná a kde končí není zcela jednoznačně vymezeno. V zemích, které jsou ekonomicky vyspělejší je za chudobu považováno to, co je v rozvojových zemích vnímáno jako blahobyt. Objektivní hranice chudoby, které jsou platné podle průměrných ekonomických a sociálních poměrů různých zemí nelze přesně stanovit. Identifikace chudoby se z těchto důvodů posuzuje v několika rovinách.

---

<sup>8</sup>KUNEŠOVÁ, H., et al. *Světová ekonomika : nové jevy a perspektivy*. 2. přeprac. vyd. Praha : C.H.Beck, 2006. 29 s. ISBN 80-7179-455-4.

Pro účely měření chudoby na globální úrovni používá Světová banka dvou linií. Úroveň příjmu jednotlivce na den, nebo spotřeba na osobu a den je pod minimální úrovní. Za minimální úroveň, tzv., hranice bídy „, je považována nejnižší možná mez, která je nezbytná pro uspokojení základních potřeb. Žít za méně než 1 dolar na den, žít za méně než 2 dolary na den. Uspokojení základních potřeb se mění v čase. Rozdílnost je také zřejmá podle společnosti. Proto se také hranice chudoby liší v čase a místě a každá země používá takovou hranici, které je odpovídající úrovni vývoje, společenským normám a hodnotám dané země.

Faktory způsobující chudobu mohou být následující:<sup>9</sup>

- Nízké výdělky a vysoké ceny
- Nezaměstnanost
- Nedostatečné vzdělání a chybějící kvalifikace, což vede k nezaměstnanosti a nízkým příjmům
- Nedostatečné sociální dávky a služby

Hranici chudoby měříme:

- Životním minimem
- Hranicí subjektivní chudoby SPL (Subjektive Poverty Line), zohledňuje velikost domácnosti, skutečný příjem domácnosti, deklarovaný minimální příjem
- Indexem deprivace – člověk hodnotí svojí životní úroveň s porovnáním s jinými lidmi nebo skupinou lidí jako nepříznivou

### **1.1.2.1 Extrémní (absolutní) chudoba<sup>10</sup>**

Za extrémní chudobu je označována hranice příjmu odpovídající jednomu americkému dolaru denně. Lidé trpící absolutní chudobou nejsou schopni pokrýt své základní životní potřeby. Chudoba této úrovně přináší smrt.

Lidé trpí hladem, podvýživou, nemají lékařskou péči, absence možnosti vzdělání, nemají přístup k nezávadné pitné vodě, špatné hygienické podmínky, chybí prostředky na ošacení, žádný přístup k lékařské péči, nulová možnost vzdělání, nevyhovující obydlí.

---

<sup>9</sup> BUCHTA, M. *Mikroekonomie 1*. Universita Pardubice : 2005. 133 s.

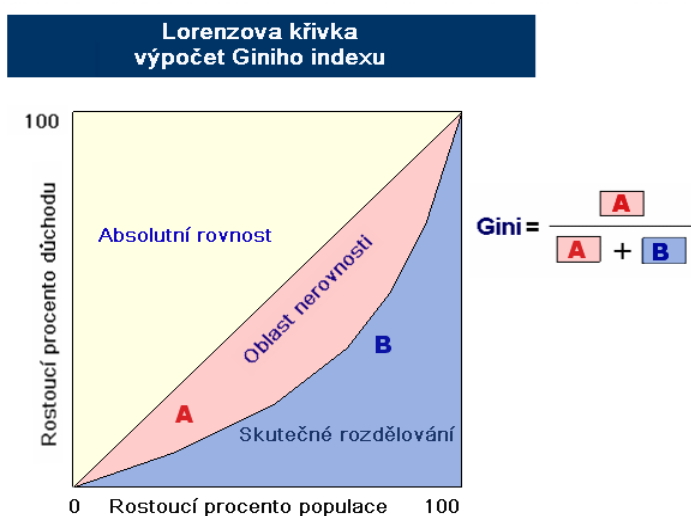
<sup>10</sup> Přibližně 1,2 mld. lidí na světě. Zdroj: [www.infoplease.com/ipa/A0908762.html](http://www.infoplease.com/ipa/A0908762.html)

### 1.1.2.2 Mírná chudoba

Mírná chudoba<sup>11</sup> představuje příjem mezi jedním a dvěma americkými dolary na den. Základní životní potřeby obyvatel na hranici tohoto příjmu jsou naplněny, ale velmi nedostatečně.

### 1.1.2.3 Relativní chudoba

Relativní chudoba je posuzována jako příjem, který je pod stanovenou úrovní příjmu té které země. Celková životní úroveň obyvatel trpících relativní chudobou je nižší, než průměrná životní úroveň obyvatelstva v zemi. Způsobuje většinou vyloučení ze společnosti a sociální deprivaci. Nerovnosti v důchodech domácností a jednotlivců ovlivňují různé faktory. Jsou to především fyzické a duševní schopnosti jednotlivce, rozdíly ve vynaloženém úsilí či intenzita práce člověka, rozdíly ve vzdělání, pracovní diskriminace. Dále tuto nerovnost ovlivňuje množství kapitálu a půdy ve vlastnictví domácností, jejich majetek, úspory apod. Pro měření nerovnosti v důchodech se používá tzv. Lorenzova křivka a Giniho index. Autorem tohoto indexu je italský statistik Corrado Gini (1884 – 1965). Lorenzova křivka zobrazuje rozsah nerovností důchodu, porovnává úplnou rovnost se skutečným rozdělováním důchodů. Její výhodnou vlastností je způsob, jakým porovnává skutečné rozdělování důchodů s absolutně rovným rozdělováním. Giniho index znamená matematický souhrn nerovností na bázi Lorenzovy křivky. Čím vyšší je Giniho index, tím větší je stupeň nerovnosti.



Obrázek 4 - Lorenzova křivka

Zdroj: Vlastní zpracování dle ABLER: *Environmental and Regional Economics & Demograph*: Penn State University, USA

<sup>11</sup> Přibližně 2,8 mld. lidí na světě. Zdroj: [www.infoplease.com/ipa/A0908762.html](http://www.infoplease.com/ipa/A0908762.html)

### 1.1.3 Migrace

Migrace je stěhování obyvatelstva buď uvnitř státu, nebo za hranice státu. Migrace má podstatný vliv na změny v počtu, rozmístění i reprodukci populace v konkrétní zemi. Podle směru migrace rozeznáváme několik forem migrace<sup>12</sup>.

- **Imigrace** - přistěhování
- **Emigrace** - vystěhování
- **Reemigrace** – návrat migrujících obyvatel do původního prostoru
- **Repatriace** – přestěhování obyvatel do takových prostorů, ze kterých se dobrovolně vystěhovali či byli násilně přinuceni se vystěhovat. Často se jedná o organizovanou migraci.

Dobrovolná migrace vyplývá z vlastní iniciativy migranta. Jedná se například o migraci individuální, kolektivní či masovou. Hromadná migrace, tzv. exodus, může být vyvolána například přírodní katastrofou či válkou. Nedobrovolná migrace zahrnuje například vyhoštění a evakuaci.

- **Vnitrostátní migrace** - forma této migrace je typická pro odliv venkovského obyvatelstva do měst. Je patrná ve všech zemích, v současnosti se velmi intenzivně projevuje v rozvojových zemích.
- **Mezinárodní migrace** - roste v posledních desetiletích a dotýká se všech zemí. Jedná se o dlouhodobý či krátkodobý proces přesunu jednotlivců či skupin lidí v prostoru přes hranice země.

Pro měření migračního pohybu obyvatel jsou používány základní ukazatele migračního pohybu:

- Migrace hrubá (objem migrace) = úhrn přistěhovalých a vystěhovalých z určité územní jednotky za určité období
- Hrubá emigrace = suma všech emigrantů
- Hrubá imigrace = suma všech imigrantů
- Migrační saldo (čistá migrace) = rozdíl mezi počtem přistěhovalých a vystěhovalých
- Intenzita migračního obratu = podíl migrantů a středního stavu obyvatelstva daného území

---

<sup>12</sup> BRYCHTOVÁ, Š., FŘUKAL, M. *Socioekonomická geografie*. Universita Pardubice : 2004. 62 s.

### ***1.1.3.1 Mezinárodní migrace***

Růst mezinárodní migrace osob je charakteristický rys posledního desetiletí. Ovlivňuje ji několik příčin. Tyto příčiny lze rozdělit na ekonomické a neekonomické. K neekonomickým důvodům migrace patří politické, náboženské, rasové a národnostní příčiny, někdy také rodinné. Ekonomické příčiny souvisí s nerovnoměrným ekonomickým vývojem jednotlivých zemích, ze kterého vyplývají rozdíly v životní úrovni a rozdíly ve výši reálné mzdy. S touto formou migrace souvisí pohyb přímých zahraničních investic, kde jsou následovány ekonomické příležitosti. Dalším důvodem je potřeba kvalifikovaných ale i méně kvalifikovaných pracovních sil v různých zemích. Ekonomická migrace je převážně uskutečňována z ekonomicky slabších zemí do ekonomicky silnějších. Neobvyklá migrace není ani opačným směrem. Příčinou této migrace je převážně nedostatek pracovních příležitostí v rozvinutých zemích pro kvalifikované odborníky některých oborů, deficit na trhu práce hostitelských zemí v určitých specializovaných oborech, přísun zahraničních investic z rozvinutých zemí do méně vyspělých a tím i příchod zahraničních pracovníků a manažerů.<sup>13</sup>

### ***1.1.3.2 Důsledky mezinárodní migrace***

Důsledky mezinárodní migrace se projevují jak v zemích hostitelských tak i zemích vysílajících. Pro hostitelskou zemi je pozitivním důsledkem např. příliv zahraničních pracovníků, kteří mohou vyplnit mezeru na trhu práce v oblastech, které nejsou pro místní obyvatele atraktivní. Jedná se např. o práce ve stavebnictví a zdravotnictví. Příchod migrantů zvyšuje agregátní poptávku v dané zemi, vyvolává zvýšení agregátní nabídky, což v konečném důsledku přispívá k růstu HDP dané země.

Zahraniční migranti mohou být zároveň nositeli nových znalostí a pracovních dovedností, mohou přispět k získání již vyškolených pracovníků pro hostitelskou zemi, mohou obohatit o nové kulturní poznatky. Negativem přílivu migrantů může být vyvolání sociálního neklidu, může docházet k diskriminaci cizinců. Levná pracovní síla může vést ke snižování požadavků zaměstnavatelů na kvalifikaci pracovníků s růstem nároků na pracovní výkon. To může u některých zaměstnavatelů vyvolat nezájem o zavádění nových technologií a tím zvyšovat produktivitu práce.

---

<sup>13</sup> KUNEŠOVÁ, H., et al. *Světová ekonomika : nové jevy a perspektivy*. 2. přeprac. vyd. Praha : C.H.Beck, 2006. s 86. ISBN 80-7179-455-4.

K dalším negativním projevům může docházet v důsledku odlišné mentality, náboženství, kultury a tradicemi migrantů, které vedou v krajních případech k národnostní až rasové nesnášenlivosti.

Pro vysílající zemi nese migrace také pozitivní a negativní důsledky. Pozitivem lze označit snížení míry nezaměstnanosti, která může být zapříčiněna poklesem nabídky pracovních sil, migranti jsou obvykle ve spojení osob ve své mateřské zemi, čímž vznikají v nové zemi zahraniční komunity – tzv.diaspory<sup>14</sup>, které podporují pohyb zboží, služeb a investic mezi těmito zeměmi, což pro vysílající země může být přínosem pro jednodušší získání nových technologií, přímých zahraničních investic a finančních podpor v důsledku aktivit úspěšných zahraničních komunit.

Negativním dopadem může být tzv.,,odliv mozků“(brain drain), odchod vysoce kvalifikovaných pracovníků, což může vést ke zpomalení ekonomického růstu, a tím i k pomalejšímu růstu produktivity práce. Může vznikat zvyšování tlaku na růst mezd v odvětvích a oborech, kde je v důsledku odchodu nedostatek pracovní síly. Vysílající země jsou ochuzeny o daně, které by jim jinak tyto pracovníci platili, o vynaložené investice do vzdělání emigrantů, které při jejich trvalém odchodu ze země jsou nenávratné.

### ***1.1.3.3 Mezinárodní migrace v současné světové ekonomice***

Současná světová ekonomika je charakteristická rozsáhlou mezinárodní migrací. Tímto fenoménem současného světa se zabývá celá řada mezinárodních organizací. Patří mezi ně OECD, OSN, ILO<sup>15</sup>, které pravidelně uveřejňují studie, týkající se mezinárodní migrace. V roce 2005 žilo přibližně 191 milionů lidí mimo svoji mateřskou zemi, což je přibližně 3% z celosvětové populace. Z tohoto počtu bylo odhadováno 115 milionů ve vyspělých zemích a 75 milionů v rozvojových zemích. Relativně malé procento migrantů, okolo 9,2 milionů osob byli v roce 2005 uprchlíci, kteří migrují v důsledku ozbrojených konfliktů, přírodních katastrof, hladomoru a perzekuce<sup>16</sup>. Nárůst migrace je nejvíce patrný v posledních patnácti letech. Počátkem 21. století byl každý 35. člověk běžencem. Pokud by tito lidé žili pouze na jednom místě, vytvořili by pátý nejlidnatější stát světa<sup>17</sup>

---

<sup>14</sup> Označení Židů, kteří se od doby babylonského zajetí v roce 586 př.n.l. usazovali mimo Palestinu. Postupně se tento termín začal užívat i pro jiné etnické a náboženské skupiny, kteří žijí mimo oblast svého původu jako národnostní nebo kulturní menšina.

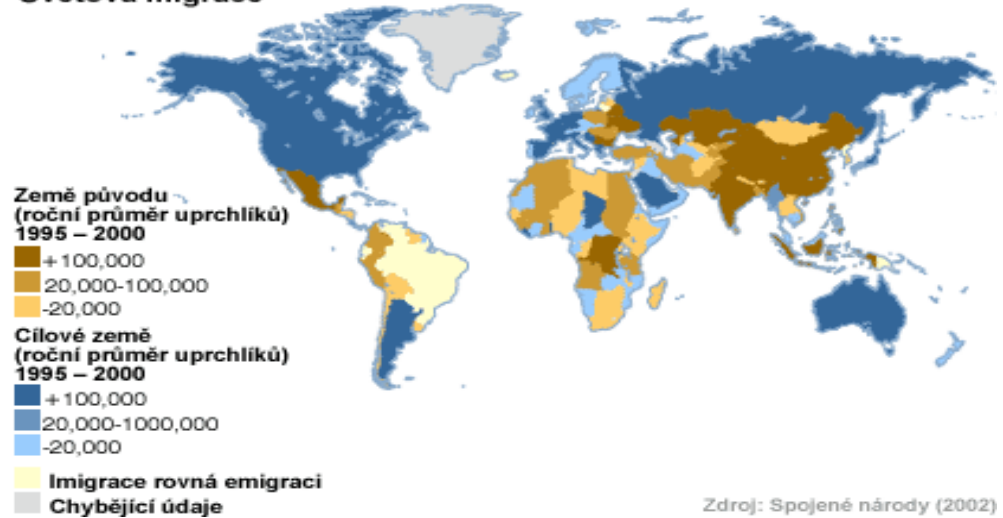
<sup>15</sup> ILO (International Labour Organization) - od r. 1946 specializovaná organizace OSN usilující o prosazování sociální spravedlnosti a mezinárodních uznávání pracovních práv.

<sup>16</sup> UNFPA [online]. červen 2006 [cit. 2008-04-29]. Dostupný z WWW: <<http://www.unfpa.org/pds/migration.htm>>.

<sup>17</sup> Příloha č. 1



## Světová migrace

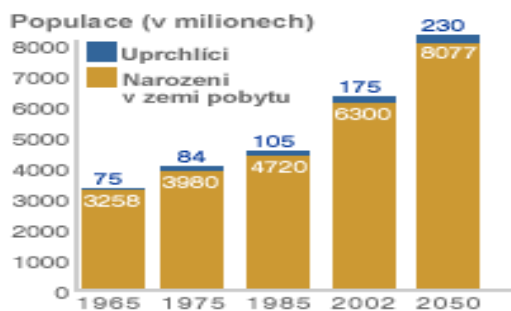


Obrázek 5 - Světová migrace<sup>18</sup>

Zdroj: [http://www.bbc.co.uk/czech/specials/1356\\_migration/page2.shtml](http://www.bbc.co.uk/czech/specials/1356_migration/page2.shtml)

Přistěhovalci jsou významným zdrojem pracovní síly západoevropských zemí, které se potýkají se stárnutím populace. V Asii jsou imigračními zeměmi bohaté státy kolem Perského zálivu. Také úspěšné asijské ekonomiky bývají cílem migrantů. Japonsko, Hongkong, Jižní Korea, Tchaj – wan a Malajsie přitahují nekvalifikované pracovní síly z Číny, Indonésie, Filipín a Thajska. Počet legálních imigrantů v Japonsku v roce 2001 dosahoval 1,8 milionu osob. Také Čína se v posledních letech stává zemí zahraničních pracovníků. Důvodem je rychlý ekonomický růst a mohutné přímé zahraniční investice. Většina zahraničních pracovníků zastává technické a manažerské funkce.

## Populace narozených v cizině



## Uprchlíci ve světě (rok 2000)



Obrázek 6 - Nárůst migrace

Zdroj: BBC CZECH.com [online]. 2008

Dostupný z WWW: [http://www.bbc.co.uk/czech/specials/1356\\_migration/index.shtml](http://www.bbc.co.uk/czech/specials/1356_migration/index.shtml).

<sup>18</sup> Příloha 1



Obrázek 7 – Cílové země migrantů<sup>19</sup>

Zdroj: BBC CZECH.com [online]. 2008

Dostupný z WWW. [http://www.bbc.co.uk/czech/specials/1356\\_migration/index.shtml](http://www.bbc.co.uk/czech/specials/1356_migration/index.shtml)

V afrických zemích není migrace dostatečně zdokumentovaná. K migračním přesunům na africkém kontinentu dochází většinou z politických důvodů, kterými jsou občanské války a politické nepokoje. Obyvatelé odcházejí převážně do Evropy či do arabských ropných zemí. Latinskoamerické země byly pro imigranty přitažlivé většinou v minulosti. Poslední roky jsou typické migrační toky z Latinské Ameriky, které směřují především do USA a Kanady. USA je také cílovou zemí pro emigranty z Kuby, Jamaiky a Haity.

#### 1.1.4 Nadnárodní společnosti

Nadnárodní společnosti (Transnational corporations - TNCs', Multinational corporations - MNCs') jsou podniky, jejichž některé pobočky nejsou lokalizovány v zemi původu, ale v zahraničí. Pobočky těchto společností v zahraničí jsou zakládány prostřednictvím přímých zahraničních investic (Foreign direct investments – FDI). Investice poskytuje mateřská firma formou akvizice již existující firmy, formou fúze dvou firem z rozdílných zemí původu nebo vybudováním nových provozních kapacit. Tyto strategie slouží k expanzi existujících nadnárodních společností. Korporace se vyznačují velkou geografickou flexibilitou a jsou proto schopny pružně reagovat na měnící se místní podmínky. Přesouvají se do jiných, vhodnějších lokalit v jiných částech světa.

<sup>19</sup> Příloha 2

**Tabulka 1 - Pozitiva a negativa přímých zahraničních investic pro hostitelské země<sup>20</sup>**

Pozitiva přímých zahraničních investic	Negativa přímých zahraničních investic
Příliv kapitálu, nárůst výrobních kapacit	Vytěšňování a likvidace konkurence
Nové technologie, inovace	Inflační dopady
Know-how, znalosti, dovednosti, zdokonalení výrobních postupů	Vstupní náklady na přilákání (vybudování infrastruktury v nabízených lokalitách)
Nové exportní aktivity	Zpětný proud financí do mateřské země
Zvýšená konkurenceschopnost, efektivnost	Transferové ceny a únik na daních
Spolupráce domácích firem s investory	Poskytnuté daňové úlevy
Růst zaměstnanosti	Koncentrace moci v nadnárodních společnostech

*Zdroj: Vlastní zpracování dle údajů KLABALOVÁ, H. Mýtus o přímých zahraničních investicích [online]*

- **Koncentrace**

Koncentrací je označováno soustřeďování podnikatelských činností i výrobních faktorů do stále větších celků.<sup>21</sup> Výsledkem koncentrace vznikají velké podniky, které jsou charakteristické velkou kapitálovou silou. Kapitálová moc jim umožňuje efektivní realizaci vědecko-výzkumné činnosti, čímž mohou zvyšovat produktivitu práce. Tyto podniky se vyznačují velkým podílem na trhu a vyšší úrovní rentability.

<sup>20</sup> KLABALOVÁ, H. Mýtus o přímých zahraničních investicích [online].

Dostupný z WWW: <<http://st.vse.cz/~XKLAH04/prezentace.ppt#260,13,III>>. Efekty PZI z ekonom. a časového hlediska>.

<sup>21</sup> KOŽENÁ, M. *Manažerská ekonomika : I. díl*. Pardubice : 2006.

Pro měření tržní koncentrace se používá např. Herfindalův index<sup>22</sup>, který je dán vztahem

$$H = \sum_{i=1}^n s_i^2$$

$$s_i = Q_i / Q_c$$

kde H je Herfindalův index,  $H \in \langle 0,1 \rangle$

$s_i$  - tržní podíl  $i$  - tého podniku na příslušném trhu

$Q_i$  - objem výroby  $i$ -tého podniku realizovaný na příslušném trhu

$Q_c$  - celková velikost trhu

Maximální hodnota indexu je rovna jedné, odvětví je tvořeno pouze jedním podnikem → monopolem. Minimální hodnota indexu je rovna  $1/n$ .

Míra koncentrace je většinou závislá na velikosti trhu. Čím je trh menší, tím je koncentrace vyšší a naopak, čím je trh větší, tím je koncentrace menší.

Existují různé formy koncentrace, ke kterým dále patří:

- **Fúze** – dohoda podnikatelů o splynutí jejich podniků v jeden podnik. Splynutím buď všechny podniky zanikají a vzniká podnik nový, nebo jeden podnik nadále existuje a ostatní do něho vplynou.
- **Akvizice** – představuje převzetí podniků na základě koupě a prodeje, může mít přátelský nebo nepřátelský charakter převzetí.

Podmínkou fúze i akvizice je, aby před jejich provedením existovaly samostatné podniky.

Splynutí nebo převzetí těchto podniků může nabývat těchto podob:

- a) Horizontální – podniky zabezpečují buď stejné výrobky či služby, nebo výrobky a služby, které si vzájemně konkurují.
- b) Vertikální – jeden podnik je dodavatelem výrobků či služeb pro druhý podnik.
- c) Konglomerátní – podniky a činnosti spolu věcně nesouvisí, tzn. nejsou spojeny horizontálně ani vertikálně.

---

<sup>22</sup> KOŽENÁ, M. *Manažerská ekonomika : I. díl*. Pardubice : 2006, s.15-16.

- **Joint ventur** – obchodní společnost vznikající na základě spojení domácího či zahraničního kapitálu.
- **Konsorciium** – příležitostné sdružení právnických osob za účelem dosažení určitého hospodářského cíle nebo realizaci obchodu. Není právnickým subjektem a po splnění cíle zaniká.
- **Strategická aliance** – spojení dvou a více podniků z důvodu využití silných stránek jednoho partnera a minimalizace slabých stránek partnera druhého.

- **Kooperace**

Kooperace je označována jako spolupráce podniků, které si ponechávají plnou hospodářskou a právní samostatnost. Sdružují se jen za účelem provedení určitých operací, které jsou uskutečňovány na smluvním základě.

- **Korporace**

Korporace jsou ekonomicky a právně spojené podniky. Z pohledu zákona jde o status osoby. Práva a povinnosti korporace jsou vymezeny v zákoně č. 513/ 1991 Sb., Obchodní zákoník. Zajišťují značnou část ekonomických aktivit v tržní ekonomice.

Podle stupně propojení jsou korporace členěny na:

- **Trust** – bývá zakládán s cílem ovládnutí trhu, je založen na jednotném vedení.
- **Kartel** – smluvní spojení podniků, zachovávají si svojí ekonomickou a právní samostatnost.
- **Syndikát** – sdružuje samostatné podniky za účelem dosažení společného cíle.
- **Koncern** – vzniká na smluvním základě nebo na základě kapitálové účasti. Skládá se z právně samostatných podniků, které podléhají nejvyššímu vedení koncernu. Koncern jako celek nemá právní subjektivitu.
- **Holding** – podstatou holdingu je ovládnutí více společností, tzv. dceřinných společností, jedním subjektem, tzv. mateřskou společností. Ta má rozhodující podíl, dceřinné společnosti si zachovávají svojí autonomii a spolupráce s mateřskou společností je realizována na smluvním základě.
  - **Čistý holding** – mateřská společnost podniká pouze prostřednictvím dceřinných společností.
  - **Tradiční holding** – mateřská společnost podniká sama tak i prostřednictvím dceřinných společností.

Vznik nadnárodních společností je spojován s realizací částí výrobní činnosti v zahraničních filiálkách. Motivací pro zavádění těchto aktivit mimo mateřskou zemi je ovlivňováno různými faktory jako např. nasycení národních trhů, vyhnutí se celním bariérám či uplatňování mírnější legislativy v oblasti ekologie hostitelských ekonomik. Nadnárodní společnosti se mimo výroby začaly vytvářet v sektorech služeb, obchodu a výrobních službách.<sup>23</sup>

### 1.1.5 Země periferie

Zeměmi periferie jsou označovány nejméně rozvinuté země. Tyto státy jsou nejvíce zaostalé, někdy označované jako rozvojové ekonomiky či rozvojové země. Jednotná klasifikace těchto zemí není jednoznačně stanovena.

V současnosti se posuzují státy světa ze dvou hledisek.

- *Užší pojetí:*

Podle Konference OSN o obchodu a rozvoji (UNCTAD)<sup>24</sup> se mezi rozvojové země řadí ekonomiky podle úrovně sociálně-ekonomických vztahů a politické samostatnosti.

- *Širší pojetí:*

Mezinárodní banka pro obnovu a rozvoj (Světová banka) klasifikuje rozvojové země podle jediného kritéria, kterým je výše makroekonomického důchodu přepočteném na jednoho obyvatele.

Charakteristickými a typickými rysy rozvojových zemí je nízká úroveň důchodu na obyvatele, nerozvinutý průmysl, znečištěné životní prostředí, opožděný sociální vývoj, probíhající migrace do měst, vysoký populační růst, nedostatečná míra vzdělanosti, chudoba, špatně fungující státní správa, nedostatečně zabezpečené zdravotnictví a školství, převážně nízká věková struktura populace, většina hospodářských aktivit je držena v rukou zahraničních investorů, vysoký státní dluh země.

## 1.2 Nerovnoměrný rozvoj světa a jeho příčiny

Rozdíly v kvalitě života obyvatel Země, nerovnoměrně rozložené množství zdrojů a bohatství existovalo na Zemi vždy. Tato rozdílná dislokace byla primárně podmíněna

<sup>23</sup> JEHLIČKA, P, TOMEŠ, J, DANĚK, P. *Stát, Prostor, Politika*. 1. vyd. Univerzita Karlova Praha : 2000. ISBN 80-238-5566-2.

<sup>24</sup> UNCTAD je základní orgán Valného shromáždění, OSN pro problematiku obchodu a rozvoje. Cílem je posilování obchodu a ekonomického růstu zejména v rozvojových zemích a jejich zapojení do světové ekonomiky

nerovnoměrným rozmístěním přírodních zdrojů. Postupným vývojem společnosti a společenských činností vznikaly nové sociální vrstvy a více se prohlubovala sociální diferenciaci společnosti.

Koncentrace nových funkcí a činností vedla k akumulaci bohatství a moci, čímž docházelo v některých oblastech k rychlejšímu rozvoji. Naproti tomu v lokalitách, kde nebyl dostatek přírodních zdrojů, docházelo k prohlubování v nerovnoměrnosti uspořádání společnosti. Současný stupeň rozložení moci, zdrojů, bohatství, příležitostí je výsledkem minulého vývoje společnosti.<sup>25</sup> Odraz minulého vývoje si nese důsledky i pro současnost.

### 1.2.1 Afrika po dekolonizaci

Africký kontinent disponuje obrovským nerostným bohatstvím. Podíl na exportu a importu přesto zaujímá v rozvojovém světě poslední místo. Strukturální změny probíhají výrazně pomaleji než v jiných regionech světa. Je zde vysoký populační růst, nedostatek potravin, stále přetrvávající a prohlubující vysoká zadluženost. Většina populace tohoto kontinentu se živí zemědělstvím.

Zemědělství představuje pro obyvatele zemí afrického kontinentu zdroj potravin, zdroj pracovních míst, zdroj příjmů z prodeje tržních plodin. Produkce zemědělství ale nedosahuje takové úrovně, aby dostatečně nakrmila obyvatele Afriky. Stálý růst populace kritickou situaci pouze prohlubuje. Předpokladem rozvoje ekonomiky prostřednictvím zemědělství je transformace zemědělství. Tato transformace naráží na bariéry jako jsou ekonomické, ekologické a také psychické. Mezi ekonomické bariéry lze zahrnout vysoké náklady na modernizaci zemědělství (potřebná infrastruktura, zavlažování, potřeba specializovaných pracovních sil, posklizňové technologie, skladování, distribuce).

Ekologické bariéry jsou např. zachování přírodních zdrojů pro další generace. To je v současnosti velmi vážný problém, neboť produkce potravin současnosti nepokryje ani nejnáléhavější potřeby současné populace kontinentu.

Dalším vážným problémem jsou biotechnologie. Částečně mohou nahradit vyčerpateľné zdroje energie, na druhé straně roste tlak na využívání zemědělské půdy. Psychické bariéry tkví ve vnímání kvality života na venkově.<sup>26</sup> Ve venkovských oblastech,

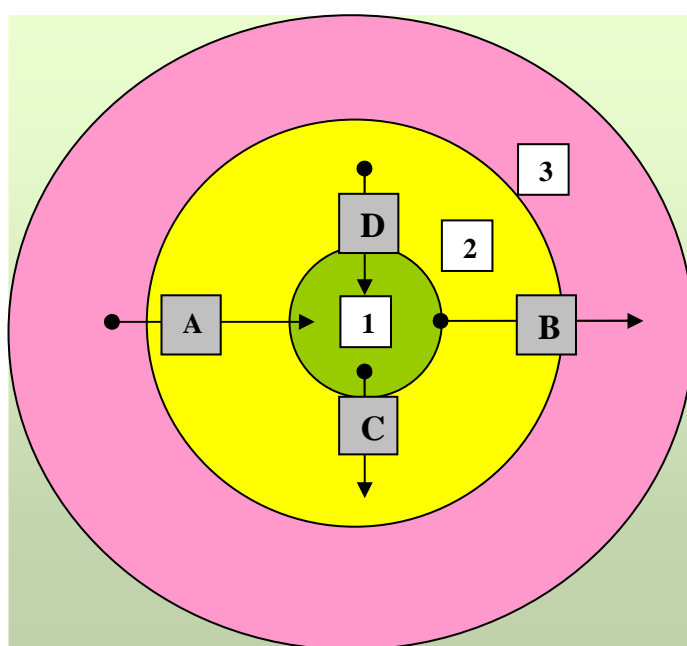
---

<sup>25</sup> JEHLIČKA, P, TOMES, J, DANĚK, P. *Stát, Prostor, Politika*. 1. vyd. Univerzita Karlova Praha : , 2000.. ISBN 80-238-5566-2. s. 28-30

<sup>26</sup> Dto 27, s. 147 s uvedením původních autorů a pramenů

kde zemědělská činnost dostatečně zajistí obživu obyvatelům vesnice, chybí vůle pro zvýšení závislosti na trhu, který by je omezoval. Ceny potravin se neustále zdražují. Katastrofální dopad to má především na chudé země. Šéf Organizace spojených národů pro výživu a zemědělství (FAO), Jacques Diouf oznámil, že nárůst cen základních potravin ve světě může vést v některých zemích až k občanské válce. OSN vyzvala k mezinárodní mobilizaci proti "tiché cunami" světové potravinové krize, která hrozí uvrhnout do hladu další desítky milionů lidí.<sup>27</sup>

Obrázek 8 – Nerovnoměrný rozvoj světa



Zdroj: Vlastní pohled a zpracování autorky na možné příčiny nerovnoměrného rozdělení světového bohatství.

**Legenda:**

- 1** **Jádro** – Vyspělé země (technologický rozvoj, hospodářský růst, bohatství)
- 2** **Semiferie** – Rozvíjející se země (pomalý hospodářský růst, stabilizující se ekonomiky, převážně postkomunistické země)
- 3** **Periferie** – Rozvojové země (chudoba, negramotnost, nemoci, zdevastované životní prostředí, válečné konflikty, růst populace)
- A** Zdroj nerostných surovin, levná nekvalifikovaná pracovní síla
- B** Trh se zbraněmi, trh s podřadnými produkty
- C** Přesun průmyslové výroby, trh pro kvalitní produkty
- D** Zdroj kvalifikované pracovní síly

<sup>27</sup> ČT24 [online]. c2008- , 9.4.2008 [cit. 2008-04-30]. Dostupný z WWW: <<http://www.ct24.cz/svet/afrika/archiv/>>.



Afrika se od ostatních kontinentů liší svým populačním vývojem. Od začátku 17. až do konce 19. století se počet obyvatel udržoval téměř na stejné výši. V Evropě se populace v tomto časovém rozmezí zvýšila téměř čtyřikrát. Důvodem stagnace růstu obyvatelstva afrických zemí byly především choroby, primitivní zemědělství a také obchod s otroky. Ve 20. století byla Afrika připravována o své přírodní bohatství svými kolonizátory a její obyvatelé zneužíváni jako velmi levná pracovní síla.

**Tabulka 2 - Základní demografické charakteristiky regionů Afriky**

	Přirozený přírůstek	% osob		Uhrnná plodnost	Kojenecká úmrtnost	Střední délka života	
		<15	65+			muži	ženy
Subsaharská Afrika	2,4	44	3	5,6	94	47	49
Severní Afrika	2,0	36	4	3,3	45	66	70
Západní Afrika	2,5	44	3	5,9	105	46	48
Východní Afrika	2,5	44	3	5,7	90	46	47
Střední Afrika	2,8	46	3	6,3	98	47	50
Jižní Afrika	0,7	34	4	2,9	46	49	51
Afrika celkem	2,3	42	3	5,1	88	51	53
Svět	1,2	29	7	2,7	54	65	69

*Zdroj: World Population Data Sheet 2005, Demografie [online]. 2004-2008].*

*Dostupný z WWW: <[http://www.demografie.info/?cz\\_popvyvoj\\_svet\\_af](http://www.demografie.info/?cz_popvyvoj_svet_af)>.*

Ve druhé polovině 20. století se africké země osamostatňují a od té doby také vykazují nejvyšší přírůstek obyvatel na světě. Počet obyvatel se zvýšil více jak o dvě třetiny a dnes v Africe žije téměř 860 milionů lidí. Přesto, že jsou v Africe otřesné životní podmínky, rodiče doufají, že část z mnoha jejich dětí přežije bídu, AIDS, hlad, nezaměstnanost a kriminalitu. Denně v Africe umírá 25 000 kojenců a 14 000 dětí do věku čtyř let.

Každého čtvrtého Afričana čeká v dospělosti hlad nebo podvýživa. Snad právě tyto faktory vedou vlády těchto zemí k velmi nedůvěřivému postoji k populační politice. Zprávy OSN však uvádějí, že rozvojové země, které dokázaly porodnost snížit pomocí investic do zdravotnictví a do vzdělání, vykazují vyšší produktivitu a rychlejší ekonomický růst.<sup>28</sup>

<sup>28</sup> ŠTORAČ, O. Člověku hrozí přemnožení. *Svět 2007*. 2007, č. 3, s. 68-69.

## 1.2.2 Jižní a jihovýchodní Asie

Asie má nejvíce obyvatel ze všech světadílů. Všechna hlavní světová náboženství jako judaismus<sup>29</sup>, islám, buddhismus, křesťanství, konfucianismus<sup>30</sup> i hinduismus<sup>31</sup> vznikla v Asii. Největší stát jižní Asie je Indie. Indie je také druhou nejlidnatější zemí světa. Celkový počet obyvatel roku 2006 dle Světové obchodní organizace (WTO) byl 1 109 811 000. Z tohoto počtu lidí žije dle Světové banky 34% obyvatel pod hranicí extrémní chudoby. Přesto po Číně vykazuje v posledních letech nejvyšší ekonomický růst na světě.

Mezi nejchudší země regionu patří Afganistan, Bangladéš, Barma, Bhútán, Jemen, Kambodža, Laos, Maledivy a Nepál. Jako celek však Asie vykazuje nejvyšší tempo růstu HDP ze všech regionů rozvojových zemí. Hrozba hladu se v posledních letech nevyhýbá ani zemím, které zvyšují svůj ekonomický růst. Ceny agrárních surovin jako je rýže, kukuřice, sojové boby jsou nejvyšší za posledních 26 let. Jen rýže podražila za několik posledních měsíců o 20%.

### Faktory ovlivňující růst potravin:<sup>32</sup>

- **Biopaliva** – průmyslově vyspělé země podporují výrobu biopaliv z agrárních surovin, aby tím zmenšily závislost na stále se zdražující ropě
- **Klima** – záplavy, sucha a tropické bouře jsou příčinou výpadků ve sklizni
- **Zásoby** – podle Světové banky už 33 zemí vyčerpalo své zásoby zrnin a jsou tak odkázány na dovoz
- **Spekulace** – agrární produkty jako vhodný objekt objevili investoři, což vede ke spekulativním nákupům a tím i k růstu cen těchto komodit
- **Energie** – vysoká cena ropy a zemního plynu zdražuje výrobu a tím i distribuci potravin
- **Apetit** – v Indii a v Číně a v dalších zemích s dynamickými ekonomikami roste blahobyt a tím dochází i ke změně stravovacích návyků. Roste spotřeba masa, spotřeba krmiv a nejvíce obilí a kukuřice
- **Urbanizace** – s migrací obyvatel do měst je spojen jejich růst a odliv venkovského obyvatelstva, vede k úbytku zemědělské půdy a zemědělců vůbec. V roce 2007 žije poprvé v historii ve městech více než polovina světového obyvatelstva.

<sup>29</sup> Judaismus – náboženství židovského národa - Izraele

<sup>30</sup> Konfucianismus – systém myšlenek a názorů založených na učení Konfucia, mudrce žijícího v letech 551 – 479 .př.n.l. Žádná jiná osobnost neměla tak obrovský vliv na život a myšlení Číny jako on. Jsou mu přisuzovány tituly jako Mudrc všech věků či První učitel.

<sup>31</sup> Hinduismus – označení pro tradiční indické náboženství, nábožensko-sociální systém. Indická ústava zahrnuje do hinduismu i buddhismus, sikhismus a džinismus.

<sup>32</sup> NĚMEC, P. Hladová vzpoura. *Ekonom.* 2008, roč. LII, č. 17, s. 46-49.

### **1.2.3 Spojené státy americké**

Spojené státy americké jsou řadu desetiletí symbolem nejvýznamnější ekonomiky světa. V 90. letech minulého století procházela ekonomika USA obdobím recese, která byla zapříčiněna především vysokou nezaměstnaností a ekonomickou stagnací. Konec roku 1993 znamenal pro USA překování recese a nástup ke konjunktúře. K těmto změnám přispěla také globalizace světového hospodářství, která zpřístupnila a otevřela nové trhy. Významně se podílela revoluce v informačních technologiích.

Nezastupitelně přispěla ke zvyšování produktivity práce a zisku, aniž by se výrazně zvyšovaly ceny. Na počátku roku 2001 desetiletý americký boom končí. Končí období obrovských investic do informačních technologií a oslabila se důvěra spotřebitelů. Zvyšuje se nezaměstnanost, zvyšují se ceny energií. Podstatné zhoršení ekonomiky znamenal teroristický útok z 11.09.2001 kdy dopady na některé obory (letecká doprava, turistika, pojišťovnictví) následovaly bezprostředně po této události. Ekonomický růst důsledkem teroristických útoků přinesla nová rizika. Zvyšovaly se ceny za bezpečnost, rostly výdaje na zbrojení, kapitálové investice se přesunuly do jiných oblastí, např. do zajišťování bezpečnosti, zvýšily se sazby pojistného.

Další propad americké ekonomiky byl zapříčiněn hypoteční krizí, která začala v polovině roku 2007. Odstartovaly jí stále klesající ceny nemovitostí a neschopnost běžných Američanů tyto hypoteční úvěry splácet. Hypoteční krize přerostla v krizi finanční. Velký propad dolaru vůči hlavním světovým měnám a obrovské ztráty bank jsou příčinou pro přijetí mimořádných opatření, ke kterým se nepřístupilo od dob velké hospodářské krize ve 30. letech minulého století.

### **1.2.4 Evropa a evropská integrace**

Devastace Evropy po 2. světové válce byla klíčová pro usilování o integraci. Obrovské ztráty na lidských životech, enormní ekonomické škody a snaha o to, aby se už nikdy nemohla opakovat válka tak katastrofálního dopadu byla příčinou integračních procesů v Evropě. Sovětský svaz, který věřil, že kapitalismus je příčinou obou světových válek, prosazoval novou vizi Evropy dle principů komunizmu. Vizi Sovětského svazu ale odmítaly mocnosti jako Velká Británie a Spojené státy. Ty zastávaly principy založené na demokracii. Soupeření těchto velmocí dostalo označení „studená válka“.

Vliv Sovětského svazu na střední a východní Evropu spočíval v prosazení nového ekonomického systému, jehož atributy spočívaly v zestátnění průmyslu, stavebnictví, dopravy, obchodu, peněžnictví, kolektivizace zemědělství aj. Bylo uplatňováno centralizované administrativní řízení, které se opíralo o direktivní národohospodářský plán. V demokraticky založených zemích Evropy se formovala celní unie v rámci Evropského hospodářského společenství. Za cíl si kladlo vytvoření celní a měnové unie, režim volného pohybu osob, zavedení společné daňové, finanční obchodní a sociální politiky. K dosažení těchto cílů byly zřízeny čtyři instituce, Evropské parlamentní shromáždění, Rada, Komise a Soudní dvůr.<sup>33</sup>

### **1.3 Ekonomika světového hospodářství**

Současná světová ekonomika je výrazně ovlivněna aspektem globalizace. Roste vliv soukromých subjektů na úkor vládních. Moc soukromých subjektů se významně prosazuje v mezinárodním obchodu a mezinárodním pohybu kapitálu. Zájmy soukromých subjektů jsou vedeny vlastními motivy, které bývají dost často odlišné od motivů celospolečenských.

Světová ekonomika v globálním měřítku by měla zaměřit svoje aktivity více než dosud do ekologické oblasti. Ekonomický růst rozvojových zemí podle optimistických předpovědí by pomohl omezit drancování pralesů, znečišťování vodních zdrojů a ovzduší.

Globalizace nás zavalila nevídanou nabídkou všeho myslitelného, na druhé straně zúžila spektrum našich cílů a hodnot. Boom západní ekonomiky v posledních letech nesnížil počet bezdomovců, nezmiřnil ani chudobu a majetkovou diferenciaci. Ekonomický úspěch by měl být prostředkem k dosažení i jiných cílů než aby se stal smyslem veškerého bytí.<sup>34</sup>

---

<sup>33</sup> Příloha 3

<sup>34</sup> HERTZ, Noreena. *The Silent Takeover : Global Capitalism and the Death of Democracy*. Rober Bartoš. 1st edition. Praha : Dokořán, 2003. Aliter; sv. 12. ISBN 80-86569-46-2.

## 2 Světové organizace poskytující zahraniční pomoc

Rozvojové země dostávají finanční i technickou pomoc z mnoha zdrojů. Postupem času se stále množství spoluúčastníků zapojených do pomoci stále zvyšuje a nutnost koordinace je tedy ve středu zájmu. Prostředky uvolňují na pomoc především vyspělé země, které s nimi buď nakládají samy, nebo prostřednictvím nevládních organizací. Většina těchto prostředků má původ ze zemí OECD. V rámci této organizace neexistuje jednotný administrativní systém. Ve vyspělých zemích s tradicí rozvojové pomoci je pomoc koordinována buď přímo ministerstvem pro rozvojovou spolupráci, nebo institucí, která je přidružena k ministerstvu zahraničí.

Nemalý význam pro realizaci rozvojových programů hrají také zastupitelské úřady dané země v zahraničí. Tyto úřady jsou často také místem, kde jsou shromažďovány návrhy projektů, které pocházejí přímo od kompetentních organizací v cílové zemi.

### 2.1 Organizace spojených národů

Organizace spojených národů - OSN (United Nations Organization) je mezinárodní světová organizace. Členská základna této organizace sdružuje v současné době 192 států světa. Bývalé Československo bylo také jedním ze zakládajících států organizace. Česká republika je jako nástupnický stát ČSFR členem od 19.01.1993.

#### Dokumenty OSN<sup>35</sup>

- Charta organizace spojených národů a statut mezinárodního soudního dvora
- Všeobecná deklarace lidských práv
- Úmluva o právech dítěte
- Deklarace práv dítěte
- Deklarace o pokroku a rozvoji v sociální oblasti
- Úmluva o odstranění všech forem diskriminace žen
- Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech

<sup>35</sup>Informační centrum OSN v Praze [online]. [cit. 2008-04-30]. Dostupný z WWW: <<http://www.osn.cz/system-osn/o-osn/>>.

- Úmluva o právním postavení uprchlíků
- Mezinárodní pakt o občanských a politických právech
- Prohlášení teheránské konference z 13. května 1968
- Úmluva proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání
- Mezinárodní úmluva o potlačení a trestání zločinů apartheidu
- Mezinárodní úmluva proti apartheidu ve sportu
- Úmluva o zabránění a trestání zločinu genocidia
- Mezinárodní úmluva o odstranění všech forem rasové diskriminace
- Úmluva o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví

**Cíle organizace jsou vymezeny v Chartě OSN a jsou následující:<sup>36</sup>**

1. udržovat mezinárodní mír a bezpečnost a za tím účelem konat účinná kolektivní opatření, aby se předešlo a odstranilo ohrožení míru a byly potlačeny útočné činy nebo jiná porušení míru, a aby pokojnými prostředky a ve shodě se zásadami spravedlnosti a mezinárodního práva bylo dosaženo úpravy, nebo řešení těch mezinárodních sporů nebo situací, které by mohly vést k porušení míru;
2. rozvíjet mezi národy přátelské vztahy, založené na úctě k zásadě rovnoprávnosti a sebeurčení národů, a činit jiná vhodná opatření k posílení světového míru;
3. uskutečňovat mezinárodní součinnost řešením mezinárodních problémů rázu hospodářského, sociálního, kulturního nebo humanitního a podporováním a posilováním úcty k lidským právům a základním svobodám pro všechny, bez rozdílu rasy, pohlaví, jazyka nebo náboženství;
4. být střediskem, které by uvádělo v soulad úsilí národů o dosažení těchto společných cílů.

---

<sup>36</sup> Zdroj: Charta OSN

## **Organizace spojených národů a její členové jsou povinni jednat podle těchto zásad:**

1. Organizace je založena na zásadě svrchované rovnosti všech svých členů.
2. Všichni členové plní poctivě závazky, které převzali podle této Charty, aby si tak všichni společně zajistili práva a výhody z členství plynoucí.
3. Všichni členové řeší své mezinárodní spory pokojnými prostředky tak, aby ani mezinárodní mír a bezpečnost, ani spravedlnost nebyly ohrožovány.
4. Všichni členové se vystříhají ve svých mezinárodních stycích hrozby silou nebo použití síly jak proti územní celistvosti nebo politické nezávislosti kteréhokoli státu, tak jakýmkoli jiným způsobem neslučitelným s cíli Organizace spojených národů.

## **Některé programy a orgány OSN<sup>37</sup>**

- **Konference OSN o obchodu a rozvoji UNCTAD** (United Nations Conference on Trade and Development) – základní orgán Valného shromáždění pro problematiku obchodu a rozvoje. Cílem je posilování obchodu a ekonomického růstu převážně v rozvojových zemích a jejich následné zapojení do světové ekonomiky.
- **Mezinárodní obchodní centrum (ITC)** – agentura pro technologickou spolupráci mezi UNCTAD a Světovou obchodní organizací (WTO) – poskytuje podporu rozvojovým státům a ekonomicky transformujícím se zemím.
- **Program OSN na ochranu životního prostředí (UNEP)** – podpora partnerské spolupráce v otázkách ochrany životního prostředí a hledání způsobů jak mohou státy zvyšovat životní úroveň obyvatelstva bez ohrožení života budoucích generací.
- **Rozvojový program OSN (UNDP)** – působí ve 166 zemích, podporuje řešení globálních i rozvojových problémů
- **Populační fond OSN (UNFPA)** – největší mezinárodně financovaný zdroj rozvojové pomoci v oblasti populace. Je financován výhradně z dobrovolných příspěvků, téměř 20% pomoci je poskytováno do oblasti populační a rozvojové strategie.

---

<sup>37</sup> Informační centrum OSN v Praze [online]. [cit. 2008-04-30]. Dostupný z WWW: <<http://www.osn.cz/system-osn/o-osn/>>.

- **Úřad vysokého komisaře pro uprchlíky (UNHCR)** – zabývá se mezinárodní koordinací ochrany uprchlíků a řešením souvisejících problémů. Nejdůležitější činností je zabezpečení dodržování lidských práv uprchlíků a zabezpečení jistoty uprchlíkům, že nebudou proti své vůli vráceni zpět do země, kde jim hrozí perzekuce.
- **Dětský fond OSN (UNICEF)** – činnost je založena na přesvědčení, že ochrana práv dětí je prvotní krok k pokroku lidstva. Pečuje o veškeré aspekty zdraví dětí od jejich narození až po dospělost. Brání šíření AIDS mezi mladými lidmi a rodinám a dětem postižených touto nemocí poskytuje potřebnou pomoc.
- **Světový potravinový program (WFP)** – největší světová humanitární organizace, její hlavní činností je poskytovat pomoc chudým obyvatelům rozvojových zemí v jejich boji proti hladu a chudobě. Velká část pomoci je poskytována v naturáliích od dárcovských zemí.
- **Úřad vysokého komisaře OSN pro lidská práva (OHCHR)** – nese hlavní odpovědnost za činnost Spojených národů v oblasti lidských práv.

### Specializované agentury OSN

- **Mezinárodní organizace práce (ILO)** – hlavním cílem je prosazování sociální spravedlnosti a mezinárodně uznávaných lidských a pracovních práv.
- **Organizace OSN pro výživu a zemědělství (FAO)** – hlavní orgán pro otázky rozvoje zemědělských oblastí, její činnost je zaměřena na zmírňování hladu a chudoby
- **Organizace OSN pro výchovu, vědu a kulturu (UNESCO)** – programy této organizace se zaměřují na podporu kultury, míru a udržitelnost lidského rozvoje. Hlavními cíli je zajištění vzdělání pro všechny, podpora výzkumu v oblasti životního prostředí, podpora práva na kulturní sebeurčení, prosazování svobodného šíření informací po celém světě, podpora svobody tisku, posilování komunikačních kapacit rozvojových zemí.
- **Světová zdravotnická organizace (WHO)** – realizuje programy na potírání a úplné odstranění některých nemocí, usiluje o celkové zlepšení kvality lidského života.



- **Skupina světové banky** (International Bank for Reconstruction and Development) – původní úlohou světové banky bylo shromáždit prostředky pro obnovu válkou zničeného hospodářství členských zemí. V současnosti se její úsilí koncentruje do oblasti poskytování rozvojových úvěrů.<sup>38</sup>

**Do skupiny Světové banky patří také další organizace:**

- **Mezinárodní banka pro obnovu a rozvoj** (IBRD International Bank for Reconstruction and Development) – usiluje o snižování chudoby v zemích se středními příjmy a úvěruschopných chudších zemí prostřednictvím půjček, garancí a další pomoci ve prospěch udržitelného rozvoje.
- **Multilaterální agentura pro garanci investic** (MIGA Multilateral Investment Guarantee Agency) – vystavuje záruky za vývozní investiční úvěry do rozvojových zemí a poskytuje analýzy a konzultace.
- **Mezinárodní asociace pro rozvoj** (IDA International Development Association) - pomáhá nejchudším zemím poskytováním bezúročných půjček s dobou splatnosti 35 – 40 let a desetiletou lhůtou na zahájení splácení.
- **Mezinárodní finanční korporace** (IFC International Finance Corporation) - poskytuje úvěry převážně soukromému a družstevnímu sektoru rozvojových zemí.
- **Mezinárodní měnový fond** (IMF International Monetary Fund) – vznikl na konci 2. světové války. Cílem této měnové instituce bylo podpořit mezinárodní měnovou spolupráci. Zdrojem financování fondu jsou vklady členských zemí, tzv. členské kvóty. Fond poskytuje úvěry na specifické účely (financování výkyvů v cenách ropy, pomoc postkomunistickým zemím, zajištění pomoci nejchudším zemím rozvojového světa aj.).

---

<sup>38</sup> SEKERKA, B, TEPLÁ, R. *Peněžnictví I.*. Univerzita Pardubice : 2005. s. 93.

## 2.2 Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj

Smlouva o založení Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj OECD (Organisation for Economic Co-operation and Development) byla podepsána v Paříži, dne 14. prosince 1960 a v platnost vstoupila dne 30. září 1961.

Vznikla transformací Organizace pro evropskou hospodářskou spolupráci OEEC (Organisation for European Economic Cooperation), která byla zřízena k administraci Marshallova plánu. Zakládajícími zeměmi byly Belgie, Dánsko, Francie, Irsko, Island, Itálie, Lucembursko, Nizozemí, Norsko, Kanada, Německo, Portugalsko, Rakousko, Řecko, Španělsko, Švédsko, Švýcarsko, Turecko, Velká Británie a Spojené státy americké. V následujících letech se novými členy OECD staly Japonsko (1964), Finsko (1969), Austrálie (1971), Nový Zéland (1973), Mexiko (1994), Česká republika (1995), Maďarsko (1996), Polsko (1996), Korea (1996) a Slovenská republika (2000). V současné době je OECD složeno z celkem 30 členských států s tržním hospodářstvím.

Hlavním cílem OECD je napomáhat k dalšímu hospodářskému rozvoji, potlačovat nezaměstnanost a rozvíjet mezinárodní finanční trhy, a tím přispívat k hospodářskému rozvoji světové ekonomiky, podporovat zdravý růst členských i nečlenských zemí na nediskriminační bázi v souladu s mezinárodními závazky

OECD pravidelně každých 20 měsíců zpracovává hospodářské přehledy o jednotlivých zemích, ve kterých se zároveň snaží vytvořit konkrétní doporučení pro hospodářskou politiku dané země.

## 2.3 Evropská unie

Evropská unie byla vytvořena r. 1992 na základě Smlouvy o evropské unii. Rozdělení příjmů na obyvatele v EU je geograficky velmi nerovnoměrné. Zatímco rozdíly v příjmech mezi národy jsou stále velké, rozdíly mezi členskými státy EU se zmenšují. Rozšíření EU velmi zvýšilo regionální rozdíly v příjmech, protože většina regionů z nových členských států má příjem o 25% pod průměrem EU25. Mnoho z nich dokonce o 50 či více procent.<sup>39</sup>

Prioritním cílem EU je hospodářský rozvoj Evropy a hospodářská integrace. Rozpočet EU představuje 1% unijního HDP. Je čerpán hlavně na několik zemědělských programů kam

---

<sup>39</sup> BALDWIN, R., WYPLOSZ, Ch. *The Economics of European Integration*. 2nd edition. Praha : Grada Publishing, 2008. 480 s. ISBN 978-80247-1807-1.

směřuje přibližně polovina rozpočtu a dále na politiku soudržnosti<sup>40</sup>, která představuje přibližně jednu třetinu rozpočtu. Podle Rozvojového střediska je největším globálním poskytovatelem rozvojové pomoci EU. Vedle jednotlivých členských zemí realizuje rozvojovou spolupráci i Evropské společenství prostřednictvím Evropské komise.

Cílem rozvojové spolupráce ES je podle Maastrichtské smlouvy z roku 1992 podpora trvalého hospodářského a sociálního rozvoje rozvojových zemí, jejich harmonické a postupné začlenění do světové ekonomiky a boj proti chudobě v rozvojových zemích. Rozvojová politika ES má přispívat k rozvoji a upevnění demokracie a právního státu a respektování lidských práv a základních svobod.

Maastrichtská smlouva rovněž stanovila politiku tzv. "3C" (komplementarita<sup>41</sup>, kooperace, koherence<sup>42</sup>)- rozvojová spolupráce ES doplňuje politiky členských států, ES a členské státy mají koordinovat všechny relevantní politiky a sladovat programy spolupráce.<sup>43</sup>

---

<sup>40</sup> Zdroje jsou určeny chudším evropským regionům

<sup>41</sup> Komplementarita – schopnost doplňovat se

<sup>42</sup> Koherence – spojitost, souvislost

<sup>43</sup> Česká rozvojová agentura [online]. 2008 [cit. 2008-04-30]. Dostupný z WWW: <<http://www.rozvojovestredisko.cz/aktualne.php>>

## 3 Podmínky pro získání zahraniční pomoci

Rozvojová pomoc je zpravidla podmíněna splněním a dodržením několika kritérií v zemích, které pomoc přijímají.

Mezi tato kritéria patří:<sup>44</sup>

- Respektování lidských práv
- Účast občanů na rozhodovacích procesech, řízení a politickém životě
- Respektování zákonů
- Sociálně a pro-tržně orientované přístupy k hospodářskému rozvoji
- Existence strategie rozvoje a rozvojových projektů – vlastní rozvojová politika prosazovaná vládou dané země

Rozvojová země musí mít určené vlastní priority rozvoje na základě svých zdrojů. Vyžaduje to i krácení výdajů na zbrojení a na prestižní projekty.

### 3.1 Příjemci rozvojové pomoci

Země, přijímající pomoc lze řadit do dvou hlavních skupin. První skupina je tvořena všemi rozvojovými zeměmi a ty jsou dále členěny podle výše hrubého národního produktu na obyvatele. Druhá skupina jsou transformující se ekonomiky, tzn. bývalé státy socialistické soustavy.

### 3.2 Formy zahraniční pomoci

Zahraníční pomoc lze rozdělit na rozvojovou a humanitární pomoc. Rozvojová pomoc je zaměřena na dlouhodobý efekt. Cíli této pomoci jsou oblasti sociální, ekonomické, oblasti zlepšování životního prostředí a také pomoc při formování státní správy. Humanitární pomoc je určena na odstranění mimořádných událostí většinou vzniklých v důsledku přírodních katastrof, které nelze předem předvídat. Tato pomoc bývá většinou krátkodobá a okamžitá. Zahraniční pomoc může být vládní, nevládní nebo jejich kombinací.

---

<sup>44</sup> JEHLIČKA, P., TOMEŠ, J., DANĚK, P. *Stát, Prostor, Politika*. 1. vyd. Univerzita Karlova Praha : , 2000.. ISBN 80-238-5566-2. s. 113

Vládní pomoc využívá prostředků ze státního rozpočtu a je označována za pomoc „oficiální“. Nevládní pomoc obsahuje rozsáhlou škálu dárců, nadací, charitativních organizací, které sdružují dary fyzických a právnických osob.

Dále lze dělit pomoc podle způsobu finančního krytí. Jsou to pomoci ve formě grantu (nenávratná dotace), či pomoc formou půjčky. Zahraniční pomoc rozlišujeme také podle poskytovatele pomoci. Člení se na dvoustrannou, tzv. bilaterální, kdy dárcovské státy poskytují pomoc přímo a na mnohostrannou pomoc, tzv. multilaterální, kdy jednotlivé projekty jsou poskytovány vládám zemí prostřednictvím mezinárodních organizací.<sup>45</sup> Na zvláštním zasedání Valného shromáždění OSN v září 2000 v New Yorku se přední státníci členských zemí OSN zavázali ke splnění ambiciózních cílů v oblasti světového rozvoje a k vymýcení chudoby do roku 2015 podpisem tzv. Miléniové deklarace<sup>46</sup>.

### **Rozvojové cíle tisíciletí (Millennium Development Goals – MDGs) byly vymezeny následovně:**

1. odstranit extrémní chudobu a hlad (snížit na polovinu počet lidí žijících za méně než jeden dolar na den, snížit na polovinu počet lidí, kteří trpí hladem)
2. dosáhnout základního vzdělání pro všechny (zajistit, aby děti mohly kdekoli na světě, dívky i chlapci, dokončit základní školu)
3. prosazovat rovnost mužů a žen a posílit roli žen ve společnosti (odstranit nerovnost pohlaví v základním a středním školství do roku 2005 a na všech úrovních vzdělání do roku 2015)
4. snížit dětskou úmrtnost (snížit o dvě třetiny úmrtnost dětí do pěti let)
5. zlepšit zdraví matek (snížit o  $\frac{3}{4}$  míru mateřské úmrtnosti)
6. bojovat s HIV/AIDS, malárií a dalšími nemocemi (zastavit a zvrátit šíření HIV/AIDS, zastavit a zvrátit šíření malárie a dalších závažných nemocí)
7. zajistit udržitelný stav životního prostředí (integrovat principy udržitelného rozvoje do politiky a programů jednotlivých států a zabránit ztrátám přírodních zdrojů, snížit na polovinu počet lidí bez dlouhodobě udržitelného přístupu k nezávadné pitné vodě)

---

<sup>45</sup> Dtto 35; s. 106

<sup>46</sup> Česká rozvojová agentura [online]. 2008 [cit. 2008-04-30]. Dostupný z WWW: <<http://www.rozvojovestredisko.cz/aktualne.php>>.

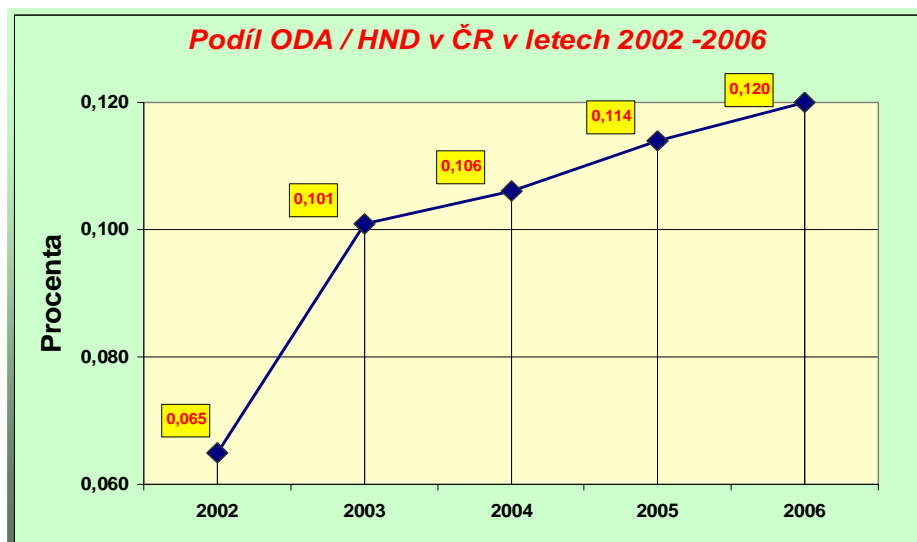
a základní hygieně, dosáhnout výrazného zvýšení kvality minimálně 100 milionů obyvatel příměstských chudinských čtvrtí tzv.slumů)

8. budovat světové partnerství a rozvoj (rozvíjet otevřený obchodní a finanční systém založený na jasných pravidlech, absenci diskriminace, řešit specifické potřeby nejméně rozvinutých zemí – přístup na trh, odpuštění dluhů, štedřejší rozvojová pomoc zemím, které se zavázaly ke snížení chudoby, řešit problém zadluženosti rozvojových zemí, přístup k dostupným lékům, zpřístupnit výhody nových technologií – informační a komunikační oblast).

## 4 Česká republika jako poskytovatel zahraniční pomoci

Česká republika patří historicky mezi tradiční aktivní dárce zahraniční rozvojové pomoci. V transformačním období po roce 1989 sama čerpala prostředky z programů finanční a technické pomoci poskytovaných mezinárodními organizacemi a vyspělými zeměmi. Tyto rozvojové programy podpořily úspěšný transformační proces a urychlily cestu České republiky ke členství v Evropské unii. S postupným snižováním objemu externí pomoci České republice rostl objem poskytované pomoci méně vyspělým státům a upevňovala se postavení ČR jako rozvíjející se dárcovská země.

V souvislosti s členstvím České republiky v OECD poskytuje vláda finanční prostředky na zahraniční rozvojovou pomoc a přitom se ztotožňuje s vícerozměrným přístupem k omezování chudoby. Tato podpora má přispívat k řešení hospodářských, sociálních, humanitárních a enviromentálních problémů méně vyspělých a rozvojových zemí. Je poskytována prostřednictvím mezinárodních organizací a dále se využívá bilaterální pomoci<sup>47</sup> na základě české expertízy.



Obrázek 9 – Podíl rozvojové pomoci ČR<sup>48</sup>

Zdroj: Vlastní zpracování dle údajů Rozvojového střediska ČR

<sup>47</sup> Příloha 4 – přehled bilaterální pomoci ČR

<sup>48</sup> Vlastní zpracování dle údajů rozvojového střediska ČR

Se vstupem České republiky do Evropské unie je systém zahraniční rozvojové spolupráce (ODA – Official Development Assistance) postupně transformován a dále přizpůsobován závazkům a praxi plynoucí z členství v EU. Programový systém zahraniční spolupráce se vymežil na počet prioritních zemí (Angola, Bosna a Hercegovina, Jemen, Moldavsko, Mongolsko, Srbsko a Černá Hora, Vietnam a Zambie). Vedle těchto osmi prioritních zemí pro programovou spolupráci jsou zahrnuty do střednědobých programů spolupráce se zeměmi Afghánistán a Irák.

Současný systém zahraniční rozvojové pomoci se řídí Zásadami pro poskytování zahraniční pomoci dle usnesení č. 153/1995 a jeho změny usnesením vlády ČR č. 342/1996. Na základě tzv. kompetenčního zákona<sup>49</sup> jsou přiděleny široké pravomoci resortním ministerstvům. Vrcholným orgánem je dle tohoto zákona Ministerstvo zahraničních věcí ČR. Hlavním podpůrným expertním orgánem Ministerstva zahraničních věcí ČR v problematice zahraniční rozvojové pomoci je zřízeno Rozvojové středisko.

Mezi hlavní činnosti tohoto střediska patří posuzování návrhů víceletých programů a rozvojových projektů na základě jednotné metodiky a spolupráce s institucemi rozvojové agendy v ostatních dárcovských zemích, zvyšování povědomí české veřejnosti a další aktivity související s rozvojovou problematikou.

## **4.1 Česká republika jako cílová země migrantů**

Migrace a azyl je jev mezinárodního významu. Ovlivňuje nejrůznější oblasti společenského, hospodářského a politického života země. Dopady migrace jsou charakteristické jak svými negativy tak i pozitivy.

Negativní dopady jsou spojeny s nelegální migrací a bezpečnostními riziky. Nepříznivý vývoj společenské a ekonomické oblasti v důsledku stárnutí populace může migrace zvrátit. Vnímáme ho tedy jako pozitivní přínos tohoto celosvětového fenoménu. Za problematiku mezinárodní migrace a azylu je odpovědné ministerstvo vnitra. Odpovídá na úrovni legislativně – koncepční a realizační.

Úsekem ministerstva vnitra zodpovědného za výkon úkolů v oblasti azylu, uprchlictví, koncepce migrační politiky, integrace cizinců a schengenské spolupráce je odbor azylové a migrační politiky.

---

<sup>49</sup> Kompetenční zákon č. 2/1996 Sb., stanoví seznam ústředních správních úřadů a vymezuje jejich působnost



Cílem tohoto odboru v oblasti azylové problematiky je poskytnout účinnou pomoc a ochranu cizincům v těžké životní situaci a to v souladu s podmínkami vymezenými v Zákoně o azylu č. 325/1999 Sb., ve znění pozdějších předpisů. V oblasti migrace cizinců je prioritní formulace opatření podporující řízenou legální migraci a minimalizovat nelegální migraci. Odbor azylové a migrační politiky spolupracuje na mezinárodní úrovni a aktivně se zapojuje do azylové a migrační politiky v rámci Evropské unie.

V České republice se rozlišují dvě kategorie nelegální migrace. První je označována nelegální migrace přes státní hranice, která představuje nelegální vstup osob přes státní hranice na území státu z různých důvodů a nedovolený způsob opouštění státu přes státní hranice. Tyto případy jsou registrovány Policií České republiky a orgány ochrany hranic jiných států. Druhou kategorií je migrace ve vnitrozemí České republiky tzv. porušování pobytového režimu, čímž se rozumí nelegální pobyt cizinců ve vnitrozemí tzv. porušení předepsané podmínky vymezené v zákoně pro pobyt cizince.

Cizinci – uprchlíci jsou osoby, které se nacházejí mimo svou vlast a mají oprávněné obavy z pronásledování. Toto pronásledování může pramenit z rasových, náboženských nebo národnostních důvodů. Může být také zapříčiněno ale i zastáváním určitých politických názorů či příslušnosti k určitým společenským vrstvám, kde takto postižené osoby odmítají ochranu své vlasti. Osob, opouštějících svou rodnou vlast a hledajících útočiště v nových domovech jsou milióny. Jsou mezi nimi i takoví, kteří odchodem ze své vlasti hledají východisko ze své neutěšené ekonomické situace. Většinu z nich však k migraci vede strach o vlastní život nebo život svých nejbližších.

Azylovým zařízením dle Zákonu o azylu se rozumí přijímací středisko, pobytové středisko a integrační azylové středisko. Členění se provádí podle účelu, která tato azylová zařízení plní. Zřizovatelem těchto zařízení je Ministerstvo vnitra ČR. Provozovat tato zařízení mohou namísto Ministerstva vnitra právnické osoby za úplatu a to na základě pověření ministerstva.

V České republice jsou tři typy azylových zařízení:<sup>50</sup>

- **Přijímací středisko** – cizinec zde povinně pobývá po dobu stanovenou zákonem, a to za účelem provedení identifikačních úkonů, lékařského vyšetření apod. Přijímacím střediskem musí projít každý žadatel o udělení mezinárodní ochrany. Středisko není

---

<sup>50</sup> Ministerstvo vnitra : *Správa uprchlických zařízení* [online]. c2005- , 16.11.2007 [cit. 2008-04-30]. Dostupný z WWW: <<http://www.mvcr.cz/ministerstvo/suz/zarizeni.html#ias>>.

dovoleno opouštět z karanténních důvodů. Žadatel zde setrvá nezbytně nutnou dobu. Hlavní přijímací středisko je ve Vyšších Lhotách se základní kapacitou 580 míst. Další středisko je od 1. 02. 2002 v tranzitním prostoru mezinárodního letiště Praha – Ruzyně, které je určeno pro cizince, kteří chtějí žádat o udělení mezinárodní ochrany v tomto prostoru.

- **Pobytové středisko** – dělí se na prvoinstanční a druhoinstanční. Žadatelé, kteří dosud neobdrželi rozhodnutí o udělení mezinárodní ochrany jsou umístěni do prvoinstančního střediska. Ti, kteří dostali zamítavé rozhodnutí o udělení mezinárodní ochrany jsou umístěni do druhoinstančního střediska. Rozdělení je využíváno z důvodů potřeby častého kontaktu žadatelů se správním orgánem – odbor azylové a migrační politiky. V ČR fungují pobytové střediska v místech Havířov, Zastávka, Kostelec nad Orlicí, Stráž pod Ralskem, Velké přílepy.
- **Integrační azylová střediska** – slouží pro dočasné ubytování osob, kterým byl udělen azyl. Na trhu práce a v sociální oblasti mají tyto osoby stejná práva a povinnosti jako občané ČR. V těchto střediscích azylanti bydlí na základě smlouvy o ubytování po dobu maximálně 18 měsíců, po této době jsou povinni toto místo opustit. V současnosti je v provozu pět středisek, Předlice (Ústecký kraj), Jaroměř (Královéhradecký kraj), Zastávka (Jihomoravský kraj), Stráž pod Ralskem (Liberecký kraj), Havířov (Moravskoslezský kraj). Celková kapacita všech těchto středisek je 63 ubytovacích jednotek.

Dnem 21. prosince 2007 se Česká republika stala součástí tzv. schengenského prostoru a zrušila kontroly osob na hranicích, které ji dělí od sousedních států. ČR tak završila několikaleté období intenzivních příprav směřujících k převzetí všech standardů vyžadovaných pro zajištění bezpečnosti a veřejného pořádku na území států Schengenu.<sup>51</sup> Mezi jednotná opatření byla zahrnuta jednotná pravidla týkající se udělování azylu. Definitivní tečkou integrace ČR do Schengenu byl 30. březen. 2008, kdy byly zrušeny hraniční kontroly pro lety uvnitř schengenského prostoru na mezinárodních letištích ČR.

V roce 2006 bylo odhaleno 4 371 osob při nelegální migraci přes státní hranice ČR. Ještě v roce 2004 se jednalo o 10 695 osob a v roce 1999 dokonce o 32 325 osob. V první polovině roku 2007 požádalo o mezinárodní ochranu ČR 846 cizinců. Za 1. pololetí 2007 bylo odepřeno vstoupit na území ČR 742 osobám.

---

<sup>51</sup> Schengen – zkrácené označení tzv. schengenského prostoru – území států, na jejichž společných hranicích nejsou vykonávány hraniční kontroly. Chybějící hraniční kontroly vyvažuje komplexně přijatý systém opatření v mnoha oblastech.

Nejčastěji se jednalo o občany Turecka (154), Ukrajiny (107) a Číny (52). V porovnání se stejným obdobím roku 2006 tento počet klesl o 44,5%.<sup>52</sup> Česká republika zintenzivňuje systém boje proti nelegální migraci a nelegálnímu zaměstnávání, jak vůči zaměstnavatelům, tak vůči všem strukturám zapojených do nelegálního zprostředkování práce. Faktem zůstává, že největší rizika vždy podstupuje cizinec a ve většině případů je i nejvíce postiženým.

## 4.2 Pobytové středisko v Kostelci nad Orlicí

Areál pobytového střediska tvoří několik budov. Je zde také pavilon, kde se nachází tzv. „chráněné bydlení“ pro potencionálně ohrožené skupiny žadatelů. Sem jsou umístěny samotné ženy, rodiny bez otce, nezletilí bez doprovodu a zdravotně postižení. Nadpoloviční většina obyvatel v pobytovém středisku v Kostelci nad Orlicí je muslimského vyznání. Nejortodoxnější skupinou jsou běženci z Kazachstánu. Další početnou skupinou muslimů jsou Kurdové, Iráčané, Egypťané, Afgánci a Alžírčané. Mnoho jednotlivců přichází ze Somálska, Súdánu, Konga, Nigérie a zemí centrální Afriky. Žijí zde ale i běženci z dálného východu, ze zemí Indie, Srí-Lanky, Číny, Mongolska a Vietnamu.

Klientem pobytového střediska se stává osoba až poté, co podá (obvykle bezprostředně po přechodu hranic do ČR) žádost o udělení mezinárodní ochrany, tzv. azylu v České republice. Takovýto uprchlík se pak stává „žadatelem o udělení mezinárodní ochrany“ a může užívat určitých služeb, které je stát povinen ze zákona poskytovat. Do těchto služeb je zahrnuto ubytování a finanční příspěvek na stravu a hygienu.

Služby využívá uprchlík po dobu, dokud trvá azylová procedura. Ta je ukončena buď udělením azylu (mezinárodní ochrana), nebo definitivním zamítnutím žádosti. Azyl je udělován pouze malému procentu žadatelů (něco přes 5%). Při zamítnutí žádosti může žadatel podat odvolání tzv. žalobu ke krajskému soudu, který rozhodnutí buď zruší nebo jej potvrdí. Proti soudnímu verdiktu je možné podat tzv. kasační stížnosti k Nejvyššímu soudu, nicméně právo uprchlíka pobývat v Pobytovém středisku zaniká. Délka azylové procedury je individuální a závisí na zemi původu žadatele o azyl a na uvedených důvodech žádosti. Vyjádření obdrží uprchlík zpravidla do šesti měsíců od podání žádosti, někdy se však doba procedury protáhne na několik let.

---

<sup>52</sup> Zdroj: [www.mvcr.cz](http://www.mvcr.cz)

Přesný počet žadatelů o udělení mezinárodní ochrany ubytovaných v Pobytovém středisku v Kostelci nad Orlicí se neustále mění, trvale se počet žadatelů pohybuje okolo 200 osob. Kapacita střediska je proto stále téměř naplněna. Velkou část osob tvoří děti školního a předškolního věku, kterých je okolo 70. V dubnu tohoto roku 70% azylantů bylo muslimského vyznání, 5% křesťanů a 25 % ateistů. Početnější skupinou tábora jsou ženy, kterých je v současnosti asi 70% z celkového počtu běženců. Věkový průměr dospělých osob se pohybuje v rozmezí 20 až 45 let. Převážná většina dospělých tábora nepracuje, téměř veškeré služby (praní prádla, úklid, energie apod.) jim zajišťuje a hradí český stát včetně právní pomoci při zastupování se správními orgány.

Dále pobírají příspěvek od státu, který v současnosti činí ca 100,- Kč na osobu a den. Z této částky si hradí v pobytovém středisku pouze příplatek na stravování, které je zajišťováno dosud dodavatelsky cateringovou společností ADEVA, s.r.o. Každý obyvatel střediska má možnost volného pohybu, tzn. může středisko opustit, nejdéle však na 24 hodin. Provoz střediska zajišťuje asi 20 zaměstnanců.

Úkolem zaměstnanců střediska je pomoc žadatelů o udělení mezinárodní ochrany při úspěšné a smysluplné integraci do české společnosti. Jde o náročný proces, při kterém záleží především na vůli cizinců přijmout českou kulturu a společnost za vlastní.

Děti migrantů mají tuto cestu v porovnání s dospělými schůdnější. Vztahuje se na ně povinnost školní docházky. Než jsou schopny zvládnout jazykovou bariéru, navštěvují vyrovnávací třídu v areálu pobytového střediska. Tam se učí jazyk a jiné dovednosti aby se mohli vyrovnat se svými českými vrstevníky. Po zvládnutí této přípravy navštěvují běžnou základní školu v Kostelci nad Orlicí.

Pobytové středisko v lednu 2008 zahájilo už osmou sezónu své existence. Ne všichni žadatelé si původně zvolili jako cílovou zemi Českou republiku. Mnoho z nich ale zde zůstalo. Ať už proto, že bylo pro ně nemožné získat vízum do jiné země nebo proto, že byli do ČR vráceni sousedními státy kvůli nelegálnímu vstupu na jejich území. Otázkou zůstává, jak se na migraci projeví vstup České republiky do schengenského prostoru dne 21.12.2007. Na hranicích v rámci EU odpadly kontroly, ale přechod hranic nebývá pro migranty to nejobtížnější. Zásadní pro ně je moci zůstat legálně tam, kde chtějí žít a nebýt „vráceni“ do země, odkud přišli. K tomu je zapotřebí vlastnit doklady. Nejsnazší cestou pro legalizaci jejich pobytu u nás nebo v ostatních zemích EU alespoň na nějakou dobu, je požádat o azyl a čekat na šanci začít nový a lepší život.

## 5 Efektivnost využití zahraniční pomoci a vazba na ekonomiku rozvojových zemí

Ne všechny finanční prostředky určené na zahraniční pomoc jsou vynakládány dobře a účelně. Cílem by mělo být pro všechny země, aby vynaložené prostředky na rozvojovou pomoc tvořily maximální hodnotu. V tomto ohledu došlo v posledních letech k výraznému zlepšení. Světová banka například přiděluje více finančních prostředků těm zemím, v nichž má doloženo, že je v minulosti vynakládaly správně a účelně. Zároveň prověřuje nové způsoby poskytování pomoci a tam, kde se to jeví efektivnější, využívá někdy i státní a místní vlády.

### 5.1 Hodnocení světové rozvojové pomoci

Členské státy Evropské unie se zavázaly vynaložit do roku 2010 na oficiální rozvojovou pomoc prostředky ve výši 0,17% hrubého národního produktu. Do roku 2015 by tato pomoc měla být ve výši 0,33% hrubého národního produktu. Dle Zprávy evropského parlamentu ze dne 13.03.2008 bylo konstatováno, že některé členské země EU nevyvíjí dostatečné úsilí k tomu, aby splnily stanovený cíl vynakládat 0,17% ze svého hrubého národního produktu na rozvojovou pomoc. Ve zprávě se konstatovalo, že některé z členských zemí EU naopak vnímají oficiální rozvojovou pomoc jako oblast možných rozpočtových škrtnů.<sup>53</sup>

Oficiální informace o efektivitě pomoci jsou dostupné také z výroční Zprávy o rozvojové pomoci, která poskytuje informace veřejnosti o nejnovějších trendech v mezinárodní pomoci.<sup>54</sup> Tato zpráva zahrnuje objem pomoci od poloviny roku 2003 a posuzuje pokrok výsledků v rozvojové spolupráci.

Hodnocení pomoci je v této zprávě členěno do šesti oblastí, objem pomoci, přidělování pomoci, efektivita pomoci, úsilí zemí přijímající pomoc, dosažení rozvojových cílů milénia a choulostivé situace. V roce 2006 dosáhl objem pomoci celkové částky 77,8 miliard USD. Oproti roku 2003 se pomoc zvýšila o 20,3 miliardy USD. Tato pomoc byla zaměřena zčásti na oddlužení, což vedlo v mnoha zemích k pozitivním výsledkům. Nebyla

<sup>53</sup> *Evropský parlament* [online]. 13.3.2008 [cit. 2008-05-04]. Dostupný z WWW: [http://www.europarl.europa.eu/news/expert/infopress\\_page/028-23875-070-03-11-903-20080312IPR23865-10-03-2008-2008-false/default\\_cs.htm](http://www.europarl.europa.eu/news/expert/infopress_page/028-23875-070-03-11-903-20080312IPR23865-10-03-2008-2008-false/default_cs.htm)

<sup>54</sup> OECD - Journal on Development : Development Co-operation - 2007 Report. *OECD JOURNAL ON DEVELOPMENT* [online]. 2008 [cit. 2008-05-05], s. 2-9. Dostupný z WWW: <[www.oecd.org](http://www.oecd.org)>.

splněna pomoc, která se týkala skutečných převodů zdrojů do hospodářství rozvojových zemí. V budoucnu by prostředky na oddlužení zemí měly klesat a proto je nutné zvýšit programovatelnou pomoc.

Podíl oficiální rozvojové pomoci plynoucí do nejméně rozvinutých zemí a zemí s nízkým příjmem se výrazně zvýšil. V roce 2003 tento podíl činil 40% a v roce 2006 již 46%. Celková pomoc se zvýšila ze 47% na 49%. Tuto situaci ovlivnil nárůst oficiální rozvojové pomoci Iráku a z velké části zrušení obchodních dluhů Nigérii. Podíl Afriky v programovatelné pomoci vykazoval nárůst, přesto nebyl splněn podíl do zemí s velkým počtem chudých v Africe. Humanitární pomoc se také mírně zvýšila.

Efektivita pomoci vykazovala do určité míry pokrok oproti jiným rokům, avšak je třeba připomenout, že se odvíjí stát od státu. Nejvýraznějšího pokroku dosáhla zejména východní Asie, severní Afrika a latinská Amerika. Naopak v případě subsaharské Afriky se od roku 2003 vývoj prakticky vůbec nezměnil.

Dárci pomoci se stále více snaží zlepšit kvalitu, efektivitu a význam pomoci pro rozvoj nejchudších regionů světa. Na základě komerčních tlaků bývají někdy rozvojové projekty příčinou problémů v kvalitě a efektivnosti pomoci. Dnešní hospodářská situace v dárcovských zemích vede k názoru, že rozpočty na zahraniční pomoc je možné obhájit pouze za předpokladu, že vynaložené prostředky budou vráceny dárcům formou pracovních příležitostí, případně možností exportu. Ve hře tedy není vždy etika, ale čím dál silněji se prosazuje byznys. Někdy se obě hlediska spojují, nebývá tomu ale tak vždy.

## **5.2 Hodnocení rozvojové pomoci ČR**

V České republice je velká část bilaterální rozvojové pomoci zaměřena na Angolu, Bosnu a Hercegovinu, Moldávii, Mongolsko, Srbsko, Černou Horu, Vietnam. a Zambii. Tyto země jsou označovány jako prioritní země rozvojové pomoci ČR.

### **Rozvojová pomoci ČR prioritním zemím v roce 2006 - Angola, Vietnam:**

Angolská republika se stala pro ČR prioritní zemí z důvodu vysoké potřeby rozvojové spolupráce, z důvodu silné tradice rozvojové spolupráce a také z důvodů vysokého potenciálu vedlejších přínosů (rozvoj vzájemně výhodných hospodářských vztahů).

Česká republika se v rámci své rozvojové spolupráce s Angolou zaměřuje na sektory zemědělství a školství. Na projekty rozvojové spolupráce v Angole bylo v roce 2006 vynaloženo zhruba 13 milionů Kč.

Vietnam je další z osmi prioritních zemí zahraniční rozvojové spolupráce ČR. V rámci své rozvojové spolupráce s Vietnamem se ČR zaměřuje na sektory životního prostředí, práce a sociálních věcí, zemědělství a na sektor průmyslové spolupráce. Další projekty byly zahájeny v roce 2006 zejména v sektoru životního prostředí při řešení starých ekologických zátěží a vyhledávání zdrojů pitné vody. V sektoru ekonomické spolupráce projekty modernizace nemocnice, budování malých vodních elektráren a v sektoru zemědělství pomoc při revitalizaci odlesněných území. Na projekty zahraniční rozvojové spolupráce ve Vietnamu bylo v roce 2006 vynaloženo zhruba 25 mil. Kč.

V roce 2006 byla na poskytování rozvojové pomoci a spolupráce čerpána částka 45.749 000,- Kč. Rámcovým cílem ČR v oblasti rozvojové zahraniční pomoci bylo přispět ke snížení chudoby, napomoci ekonomicko-průmyslovému rozvoji, postupná integrace partnerských zemí do světové ekonomiky, rozvoj a upevnění demokracie, dodržování lidských práv a řádná správa věcí veřejných zavedením právních principů, řízení migrace, udržitelný rozvoj s důrazem na jeho enviromentální složku.<sup>55</sup>

Na popud Ministerstva zahraničních věcí ČR bylo provedeno mapování postojů veřejnosti k rozvojové spolupráci. Tento výzkum veřejného mínění prováděla společnost SC&C spol. s r. o. Témata výzkumu byla zaměřena na informovanost občanů ČR a jejich názory na priority, zaměření a financování zahraniční rozvojové pomoci.

---

<sup>55</sup>Zdroj: Česká rozvojová agentura [online]. [cit. 2008-04-30]. Dostupný z WWW: <<http://www.rozvojovestredisko.cz/aktualne.php>>.

Dle Zpravodaje Rozvojového střediska z dubna 2007 byly výsledky výzkumu následující. (Procentuelní hodnocení představuje vyjádření Čechů k rozvojové spolupráci ČR.)<sup>56</sup>

Povědomí občanů ČR o zahraniční rozvojové spolupráci	59%
Nedostatečná informovanost občanů o rozvojové spolupráci	69%
Informovanost o kampani Česko proti chudobě	15%
Humanitární a rozvojovou pomoc ČR podporuje	42%
Pouze humanitární pomoc podporuje	42%
Pomoc především zemím, které to nejvíce potřebují	82%
Rozvojová pomoc by nemusela přinášet pouze výhody ČR	79%
Prioritní oblast rozvojové spolupráce HIV/AIDS	69%
Zlepšení postavení žen a dětí, podpora vzdělání, lidská práva	40%
Podpora sektorů zemědělství, životního prostředí	10%
Objem pomoci ČR definovaný jako 3 Kč z 1000 Kč výdajů st.rozpočtu dostačující	52%
Objem pomoci ČR definovaný jako 3 Kč z 1000 Kč výdajů st.rozpočtu nedostačující	27%
Objem pomoci ČR definovaný jako 3 Kč z 1000 Kč výdajů st.rozpočtu příliš malý	11%
Nárůst zvýšení daní o 1% ve prospěch rozvojové pomoci chudým, rozvojovým zemím	51%

Na základě provedeného výzkumu byla rozvojová spolupráce s dlouhodobými účinky pro většinu lidí vnímána jako potřebná, dvě pětiny občanů uznávají však potřebnou a nutnou pouze roli humanitární pomoci.

<sup>56</sup> Zdroj: Česká rozvojová agentura [online]. Dostupný z WWW: <[http://www.rozvojovestredisko.cz/files/zpravodaj\\_rs\\_03.pdf](http://www.rozvojovestredisko.cz/files/zpravodaj_rs_03.pdf)>.



# ZÁVĚR

Potřeba rozvojové pomoci je zřejmá. Stávající hospodářská úroveň států je natolik rozdílná, že je téměř nemožné, aby země s tak obrovskými deficity na úrovni sociální, společenské, ekonomické a také ekologické oproti vyspělým zemím byly samy schopny nastartovat hospodářský růst, který je podmínkou pro eliminaci těchto obrovských rozdílů. Transformace rozvojového světa k moderním formám životního stylu je nezbytná. Etapa dlouhé cesty k moderní společnosti musí být protkána cílenými programy, které jsou nutnou podmínkou k nastolení efektivní změny.

Potřeba legislativní reformy, která umožní vládám rozvojových zemí zabránit krvavým revolucím, umožní snadnější přístup k podnikání obyvatel, zamezí obrovskému bujení korupce a dalším negativním jevům charakteristickým právě pro země periferie, je v této době tím nejdůležitějším, bez čeho se tyto země neobejdou. Zahraniční pomoc poskytovaná potřebným státům bohužel takto cílená není a většinou ani být nemůže. Existují sice normy a závazná pravidla pro poskytování zahraniční pomoci, která vymezují podmínky pro poskytování rozvojové pomoci, ale zřídka jsou striktně dodržována, ať už v zájmu nejvíce postižených obyvatel chudých zemí či v zájmu mocenských skupin.

Chudí této planety tvoří největší skupinu osob jednotlivých států. Představují obrovský dav, který je sužován hladem, nemocemi, diskriminací a ozbrojenými konflikty. Tito lidé mnohdy žijí pro Evropany v nepředstavitelných podmínkách. Média a zástupci různých organizací pro rozvoj nám zprostředkovávají realitu, která je pro obyvatele nejchudších regionů světa standardním stavem jejich života. Tato území nejsou oblíbenými a vyhledávanými destinacemi turistů. Na jedné straně jim chceme pomoci, na straně druhé máme obavy z jejich blízkosti. Možná to je pokrytectví, možná ztráta paměti. Dávná minulost Evropy a také Ameriky připomíná přítomnost rozvojových zemí. I tyto regiony se potýkaly s velkou migrací obyvatel do měst, se zástupy žebráků, nemocemi a sociálními bouřemi.

Rozvojová pomoc by měla fungovat jako ucelený systém. Měla by prioritně napomáhat vytváření vlastnických vztahů, vymahatelnosti práva, podporovat vzdělanost obyvatel, zajistit dodržování základních lidských práv. Tyto prvky by měly tvořit vzájemně a pevné vazby každé zahraniční rozvojové pomoci.

Vládní představitelé rozvojových zemí by měli být opravdovými patrony těchto rozvojových aktivit, které jako dosud jediné jsou schopny vzájemně se doplňovat a podporovat růst na všech úrovních ekonomického, technického a společenského pokroku.

Jedině tato cesta může vést k tržní ekonomice a zvýšit perspektivy chudých zemí na lepší budoucnost. Dokud rozvojová pomoc nebude řízena komplexně a nebude koordinována v rámci všech mezinárodních organizací a dárcovských zemí tímto směrem, bude vždy v konečném důsledku vykazovat neefektivnost a v rámci dlouhodobého přínosu tvořit zanedbatelnou hodnotu. Poskytnuté miliardy dolarů budou mít podobu jen čísel v kolonkách statistických výkazů.

Všechny země, i ty vyspělé, začínaly jako chudé. Dějiny nás poučily, že k prosazování ekonomického růstu jsou nezbytné určité společenské instituce, musí být vytvořena motivace k práci a především jistota, že lidé plody své práce mohou používat, že vytvořená hodnota zůstane tomu, kdo ji vytvořil. Dokud nebudou ctěny a dodržovány základní pravidla etiky, společenské kultury a morálky i v rozvojových zemích, bude se stále více prohlubovat propast mezi hrstkou bohatých, vyspělých států a majoritou, reprezentovanou zeměmi periferie.

Hlavní cíl, který jsem si vymezila v úvodu bakalářské práce, odlišnost hospodářského vývoje zemí světa, možné příčiny této diference a formy pomoci směřující k odstranění či zmírnění této nerovnosti byl v zásadě splněn. Otázkou zůstává, zda způsob pomoci, který jsem v závěru práce nastínila zatím jako jediný možný, je vůbec v podmínkách dnešní doby uskutečnitelný. Zda jsme ochotni pomáhat proto, abychom pomohli a zlepšili životní úroveň někomu jinému, nebo zda jenom proto, abychom ji zlepšili sami sobě. Dokud tato otázka nebude objasněna, nebude ani veškerá pomoc směřující do zemí periferie opravdová.

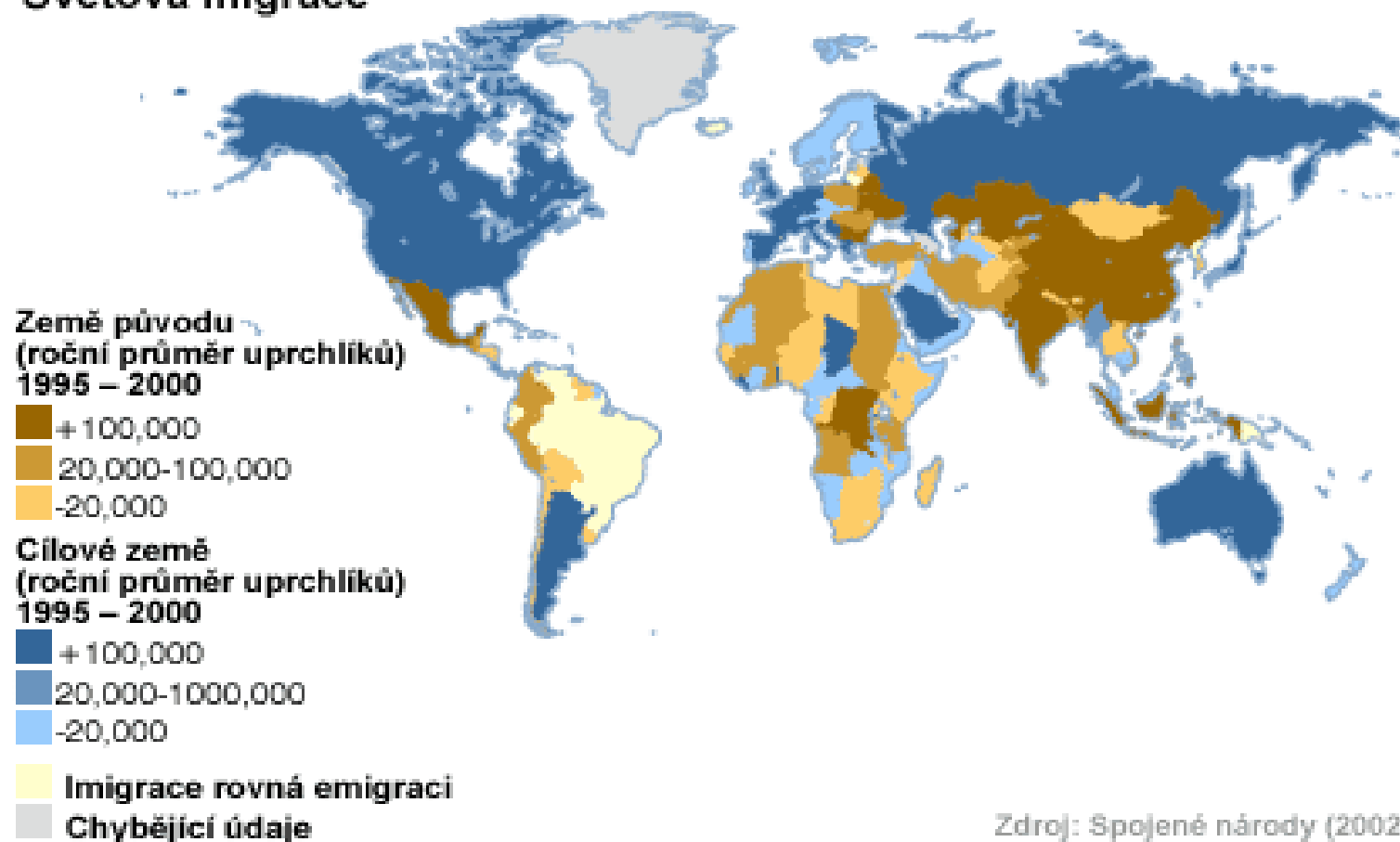
## SEZNAM PŘÍLOH

PŘÍLOHA 1 - SVĚTOVÁ MIGRACE .....	58
PŘÍLOHA 2 - CÍLOVÉ ZEMĚ MIGRANTŮ .....	59
PŘÍLOHA 3 - HISTORIE, SMLOUVY A STRUKTURA EVROPSKÉ UNIE .....	60
PŘÍLOHA 4 - NEJVĚTŠÍ PŘÍJEMCI BILATERÁLNÍ ODA ČR V ROCE 2006 V MILIONECH KČ .....	61
PŘÍLOHA 5 - ŽADATELÉ O MEZINÁRODNÍ OCHRANU ČR V LETECH 1990 - 2008 .....	62

## SEZNAM LITERATURY

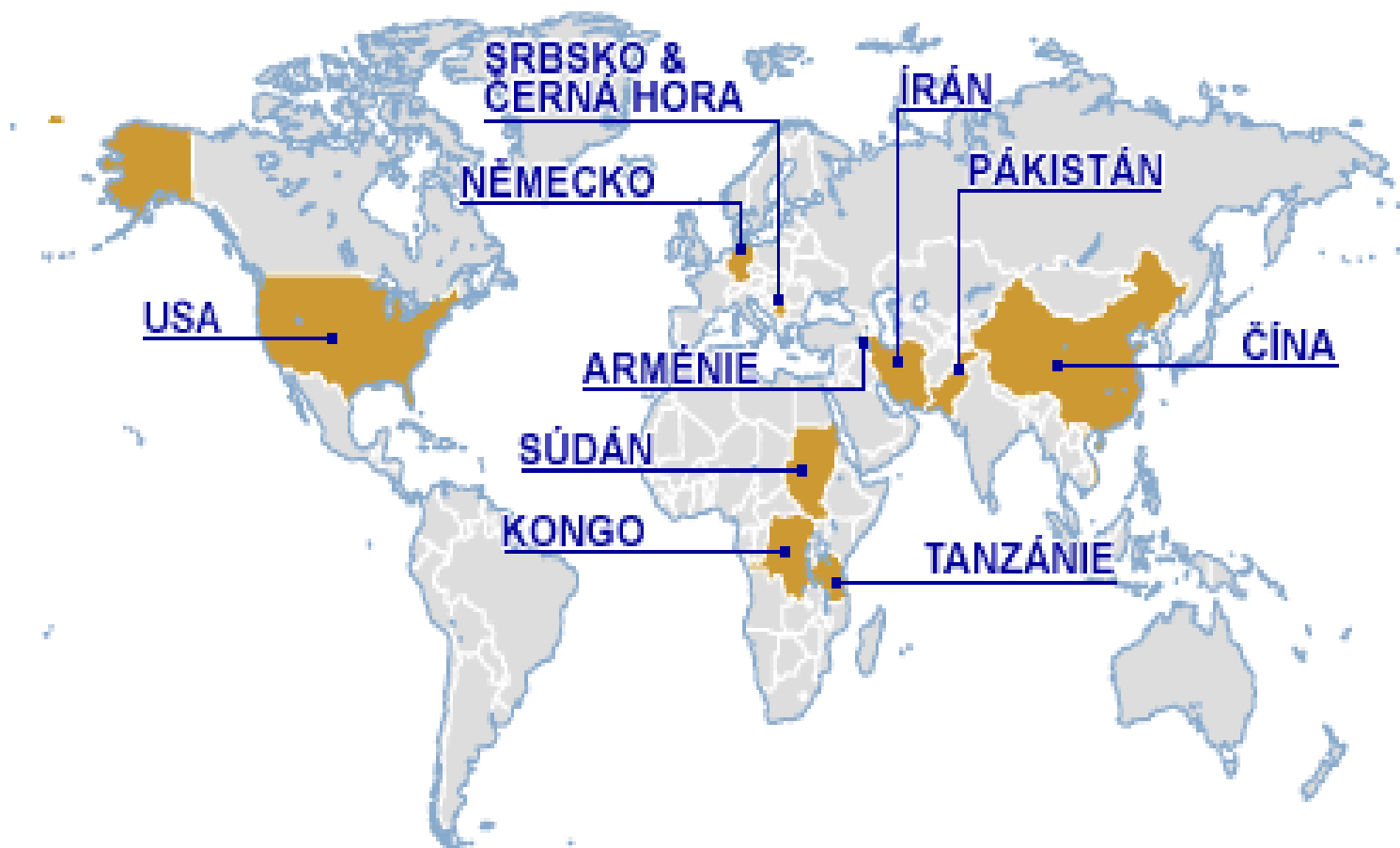
1. BALDWIN, R, WYPLOSZ, Ch. *The Economics of European Integration*. 2nd edition. Praha : Grada Publishing, 2008. ISBN 978-80247-1807-1.;
2. BRYCHTOVÁ, Š, FŇUKAL, M. *Socioekonomická geografie*. Universita Pardubice : 2004.;
3. BUCHTA, M. *Mikroekonomie 1*. Universita Pardubice : 2005.;
4. DE SOTO, H. *Mysterium kapitálu : Proč kapitalismus triumfuje na západě a selhává všude jinde na světě*. Beníšková E.; Baroš R.. 1st edition. Praha : Rybka Publishers, 2007. ISBN 978-80-87067-20-7.;
5. HERTZ , Noreena. *The Silent Takeover : Global Capitalism and the Death of Democracy*. Rober Bartoš. 1st edition. Praha : Dokořán, 2003. Aliter; sv. 12. ISBN 80-86569-46-2.;
6. HLADÍK, R. *Ekonomie*. 2. vyd. [s.l.] : RENECO, 2005. ISBN 80-86563-11-1.;
7. JEHLIČKA, P, TOMEŠ, J, DANĚK, P. *Stát, Prostor, Politika*. 1. vyd. Univerzita Karlova Praha : , 2000. ISBN 80-238-5566-2.;
8. KOŽENÁ, M. *Manažerská ekonomika : I. díl*. Universita Pardubice :, 2006.;
9. KUNEŠOVÁ, H., et al. *Světová ekonomika : nové jevy a perspektivy*. 2. přepřac. vyd. Praha : C.H.Beck, 2006. ISBN 80-7179-455-4.;
10. PARKER, P, CUSSANS, T, PARKER, M. *The Times History of the World*. Geoffrey Parker; Jan Zelenka; Kapsová Lenka. 4th edition. Praha : Reader's Digest Výběr, 2002. ISBN 80-86196-48-8.;
11. SEKERKA, B, TEPLÁ, R. *Peněžnictví I.*. Univerzita Pardubice : 2005.;

## Světová migrace



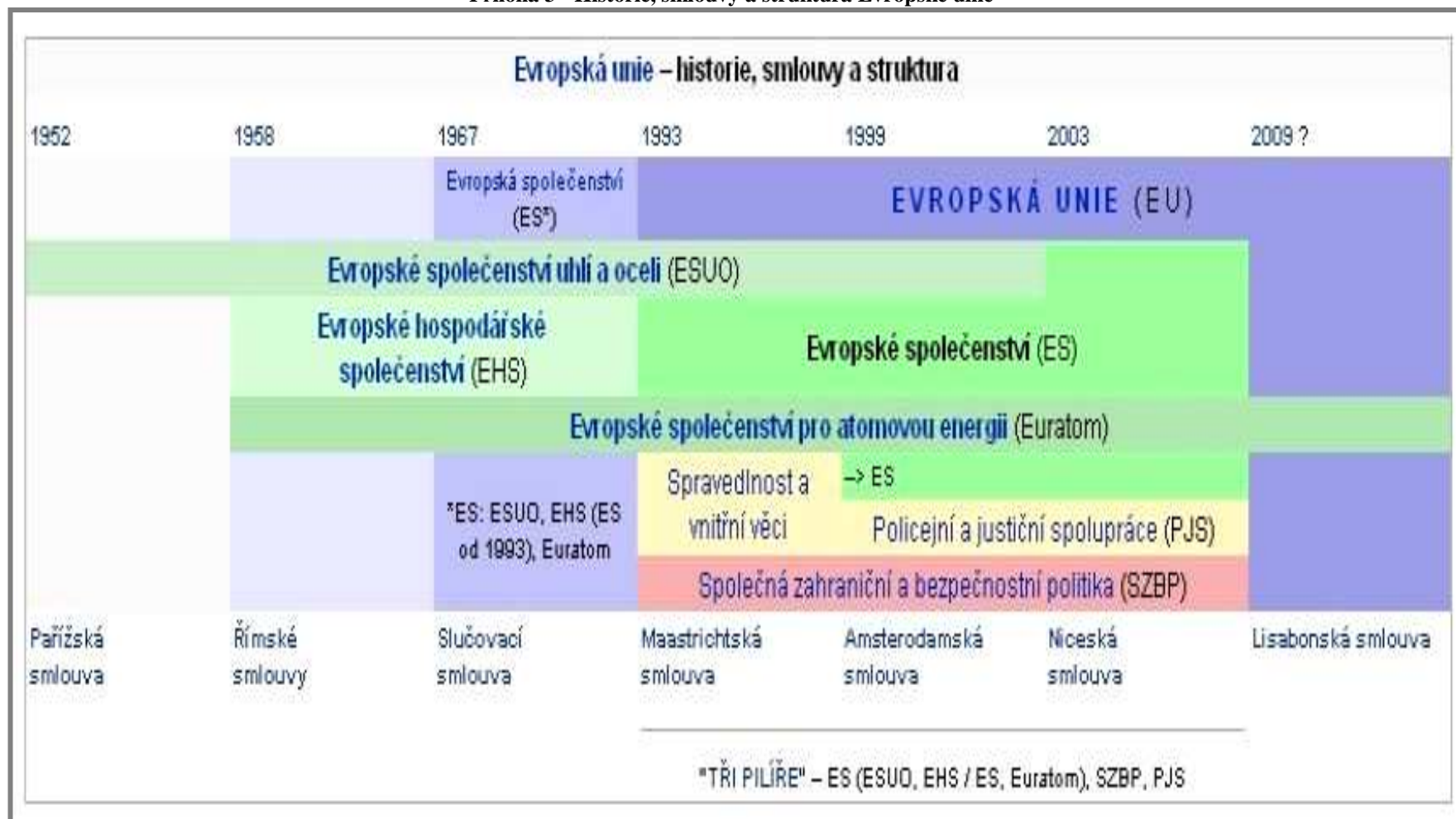
<sup>57</sup> Zdroj: [http://www.bbc.co.uk/czech/specials/1356\\_migration/page2.shtml](http://www.bbc.co.uk/czech/specials/1356_migration/page2.shtml)

Příloha 2 - Cílové země migrantů<sup>58</sup>



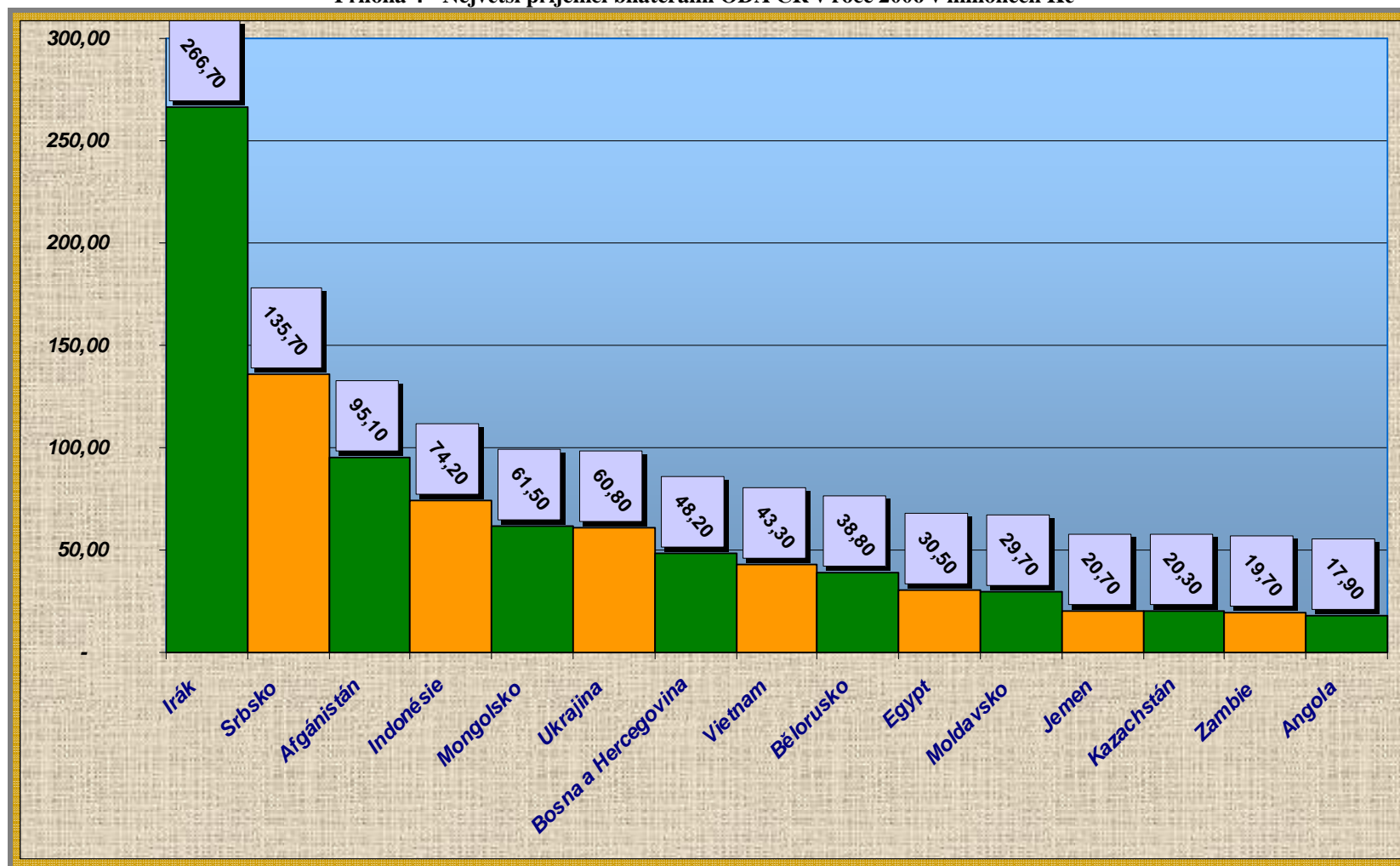
<sup>58</sup> Zdroj: [http://www.bbc.co.uk/czech/specials/1356\\_migration/page4.shtml](http://www.bbc.co.uk/czech/specials/1356_migration/page4.shtml)

Příloha 3 - Historie, smlouvy a struktura Evropské unie<sup>59</sup>



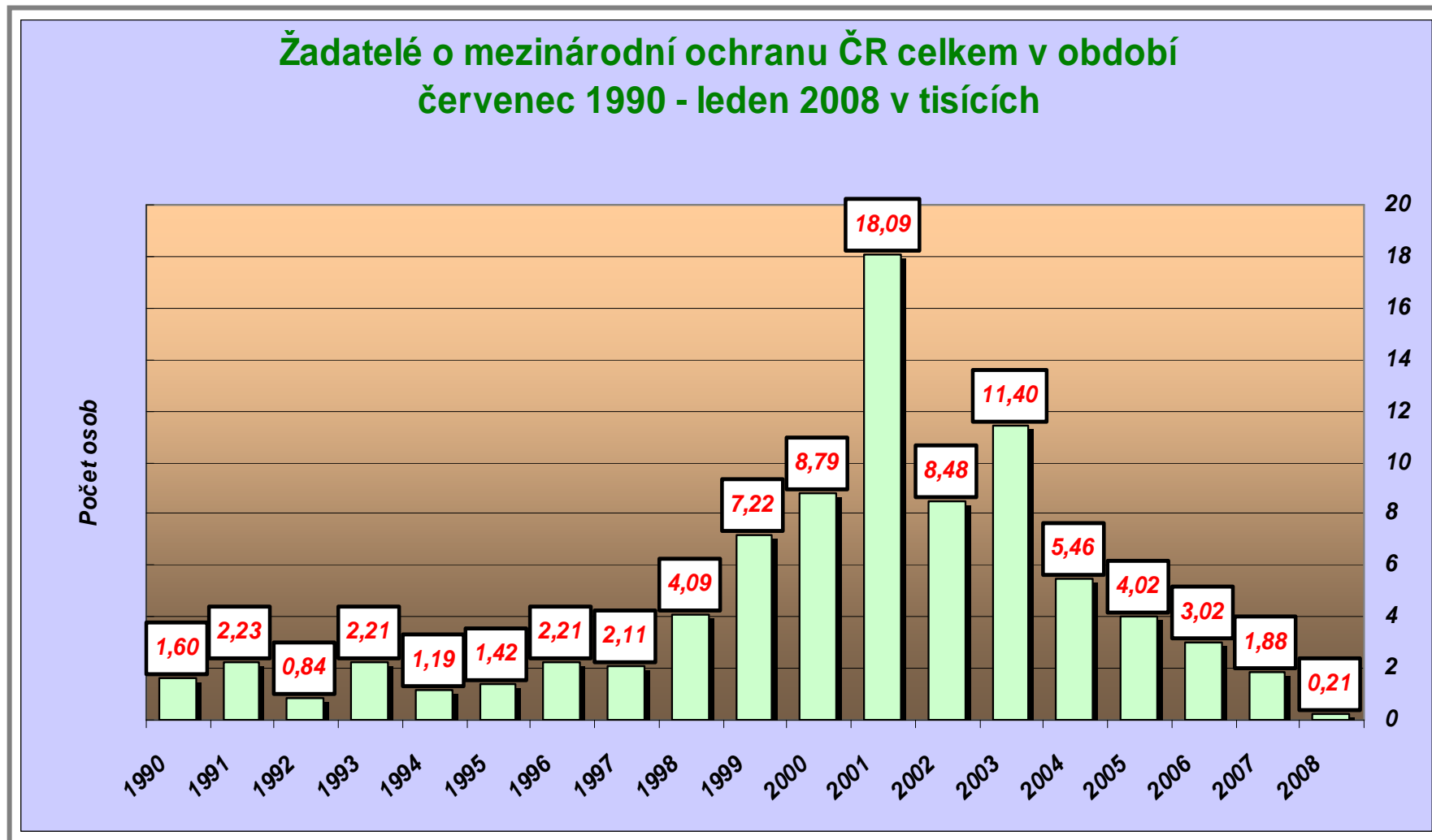
<sup>59</sup> Zdroj: www.wikipedia.org

Příloha 4 - Největší příjemci bilaterální ODA ČR v roce 2006 v milionech Kč<sup>60</sup>



<sup>60</sup> Zdroj: Vlastní zpracování dle údajů Rozvojového střediska ČR

Příloha 5 - Žadatelé o mezinárodní ochranu ČR v letech 1990 - 2008<sup>61</sup>



<sup>61</sup> Zdroj: Vlastní zpracování dle údajů Rozvojového střediska